ZONDOLAND

tweemaandelijks stripinformatieblad gratis week 5 t/m 13

DANIEL TORRES

55

Bij de voorplaat:
De voorplaat van *'De gevallen engel'*, een album van Torres uit 1985.

Herrezen

Het zal weinigen zijn ontgaan dat de laatste redaktionelen een afspiegeling waren van een lichtelijk aangeslagen redaktie die de nabije toekomst met de nodige scepsis tegemoet zag. Daar is tijdens het werk aan dit nummer enige verandering in gekomen. De redaktiearts constateerde dat we er weliswaar nog niet zijn, maar dat we (mits dik ingepakt) voorzichtigjes weer de straat op mogen. Aan dat herstel hebben de lezers die ons per brief en kaart een steuntje in de rug hebben geven, zeker meegewerkt. Een aantal van hen heeft ons zelfs zijn diensten aangeboden. Verder licht het lang verwachtte *Lichtspel* nu éindelijk in de winkels. Tot onze (en naar de post te oordelen) ook jullie grote opluchting. Bovendien kun je in dit nummer constateren dat wij op veler verzoek het aantal recensies flink hebben uitgebreid, Inktvis-prutdukties weer voor een unieke kijk op een aantal Prullenbak-stukjes heeft gezorgd en Ben Jansen (na de nieuwjaarswens in het vorige nummer) terug is met de eerste tekening uit de serie "Modern Leven". We hoesten nog wel, maar de kriebel wordt minder. Voor we het weten is het alweer Lente!

ML

ZozoLala-stripwinkels in Nederland

DE BOEKENHALTE
Assendorperstraat 103
8012 DH Zwolle
(038-221077)

DE BOEKENWURM
Corneliuslaan 22
6413 GT Heerlen
(045-228082)

BOES
Lievevrouwestraat 33
4611 JJ Bergen op Zoom
(01640-59366)

BOLSTER
Koninginnesingel 43
5911 KD Venlo
(077-544069)

BOEKHANDEL
EN LEESBIBLIOTHEEK
't CENTRUM
Korte Singelstraat 20a, Schiedam
010 - 426 25 84

Nieuwstraat 3, Delft
015 - 14 44 90

BOOKERS & STRIPPERS
Boterstraat 19
1811 HP Alkmaar
(072-121916)

DUMPIE
Nieuwe Rijn 18
2312 JC Leiden
(071-126404)

FRANKA
Torenstraat 9 (Torenpassage)
4811 XV Breda
(076-214153)

HET GELE TEKEN
Grote Oost 37
1621 BR Hoorn
(02290-18623)

EMO
SUPERSTRIP
SPECIAALZAAK

Kleine Berg 33
5611 JS Eindhoven
040 - 441882

de Noorman stripboek handel

KONINGSTRAAT 43
6811 DH ARNHEM
TEL. 085 - 420909

NOORD
1e Middellandstraat 110-C
3021 BH Rotterdam
(010-4258756)

NOORD
Zaagmolendrift 33
3036 JX Rotterdam
(010-4664368)

DE NOORMAN
Koningstraat 9
6511 LA Nijmegen
(080-226146)

OBELIX
Ten Katestraat 26-A
1053 CG Amsterdam
(020-855100)

PANDA
Frederikstraat 955-959
2514 LJ 's-Gravenhage
(070-3635950)

PAULUS DE BOSKABOUTER
Verdronkenoord 62
1811 BG Alkmaar
(072-126041)

PEP
Oude Aa 1
5701 PZ Helmond
(04920-49222)

HET PERRON
St. Janstraat 3
4331 KA Middelburg
(01180-34747)

PIET SNOT
Vismarkt 3
3511 KR Utrecht
(030-318472)

PLAATJES–BOEKJES
Herenstraat 77
1211 CA Hilversum
(035-233646)

DE RAT
Korfmakersstraat 3
8911 LA Leeuwarden
(058-151600)

RICHARD
Rombout Hogerbeetsstraat 78
1052 XH Amsterdam
(020-842923)

SJORS
Scheffersplein 1
3311 EJ Dordrecht
(078-142012)

SNOEK
1e van Swindenstraat 545
1093 LC Amsterdam
(020-6684764)

SPIRIT
Hinthamerstraat 90
5211 MS 's-Hertogenbosch
(073-145530)

TOMMY
Nieuwlandstraat 14
5038 SN Tilburg
(013-358319)

DE TWEEDE LEZER
Eerste Wormenseweg 102
7331 DK Apeldoorn
(055-427202)

YENDOR
Korte Hoogstraat 16
3011 GL Rotterdam
(010-4331710)

ZozoLala-stripwinkels in België

BLITZ CV

Stormestraat 147
8790 Waregem
056/ 61 01 58

STRIPSPECIAALZAAK
CD'S – VIDEOTHEEK

ma - vr:
12u - 20u
zat:
10u - 12u30
13u30 - 20u
zon:
14u - 19u

ALFA STRIP
Nieuwstraat 12
2440 Geel
(014/58.43.80)

BREDERO
Statiestraat 72-A
2400 Mol
(014/31.84.61)

CARAPACES
Parijsstraat 16
3000 Leuven
(016/22.58.40)

DE GALLIËR
Beekstraat 46
3800 St. Truiden
(011/67.17.39)

GOBELIJN
Mechelsestraat 35
3000 Leuven
(016/23.55.86)

MEKANIK STRIP
St. Jacobsmarkt 73
2000 Antwerpen
(03/234.23.47)

PIERKE
Frans van Rijhovelaan 312
9000 Gent
(091/27.70.86)

SLOEBERKE
Zwevegemstraat 11
8500 Kortrijk
(056/21.96.68)

DE STRIEP
Katelijnestraat 42
8000 Brugge
(050/33.71.12)

DE STRIPOMAAN
Kardinaal Cardijnstraat 3
1500 Halle
(02/356.15.89)

TISTJEN DOP
Paterstraat 120
2300 Turnhout
(014/42.88.29)

WONDERLAND
Paardsdemerstraat 17
3500 Hasselt
(011/22.82.00)

De Sterreavonturen en de idealen

Carl Bieker

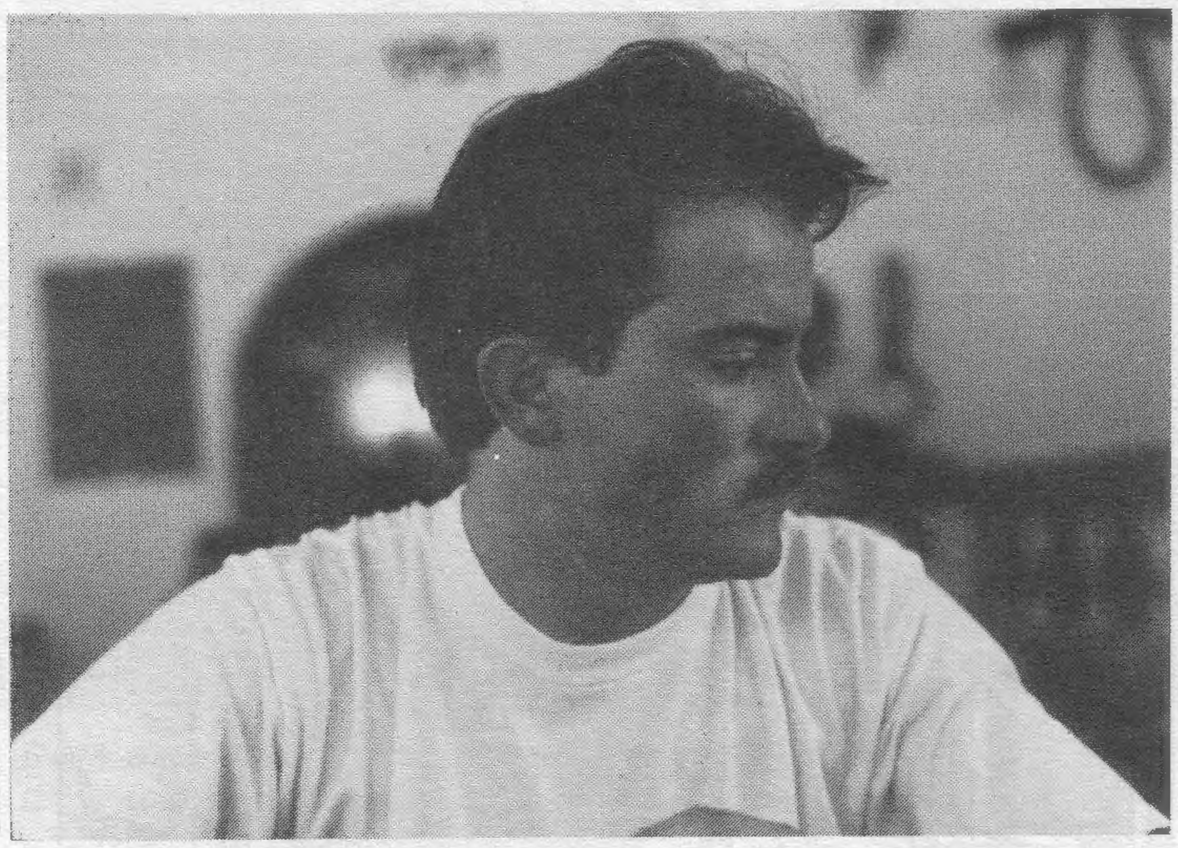

Daniël Torres

Ruim tien jaar is hij actief als stripauteur. In een relatief korte tijd heeft hij een behoorlijk aantal korte en lange verhalen geproduceerd. Deze verhalen ademen een sfeer uit van de 50-er jaren, maar tegelijkertijd zijn er veel science-fiction elementen in verwerkt. Er wordt gezegd dat hij een van de bedenkers is van de Atoomstijl.
In Angoulême troffen we hem aan: een niet zo grote Spanjaard, gekleed in een lange zwarte overjas. Een gedistingeerd snorretje en een aura van zekerheid en waardigheid. Eenzelfde voorkomen als zijn creatie Roco Vargas en in zekere mate ook Opium. Het zal inmiddels duidelijk zijn dat we het hebben over Daniël Torres. Torres werd in 1958 geboren in Valencia en heeft zich vanaf zijn twintigste beziggehouden met het stripverhaal. Zijn werk is in de beginjaren aan grote schommelingen onderhevig: Torres is op zoek naar een eigen stijl. Naar zijn eigen mening heeft hij die sinds enige jaren ook gevonden. Maar nauwelijks tevreden met deze verworven stijl slaan zijn gedachten alweer een nieuwe weg in. Torres zit niet stil en wil meer dan "slechts tekenen": hij is druk bezig om zich de kunst van het scenario schrijven aan te meten. In onderstaand interview laten we Torres aan het woord over zijn voorspoedige carrière. Daarnaast staan we stil bij zijn bekendste werk: De sterreavonturen van Roco Vargas.

Een van de meest opvallende aspecten in je werk is het gebruik van verschillende stijlperioden: je leunt aan tegen de jaren '50 en tevens begeef je je op het vlak van de science-fiction. Vanwaar die mengelmoes?

Ik geloof dat de Spaanse strip in het algemeen veel beïnvloed is geweest door de landen om haar heen en dat ze daarbij de meest aansprekende stijlen en perioden opgenomen heeft. Ik zelf heb vroeger met name veel Franse en Amerikaanse strips gelezen. *Flash Gordon* is dan zo'n strip die grote indruk op mij maakte en over het algemeen genoot ik veel van de 40-er en 50-er jaren-strip. Ik houd veel van de klassieke helden uit die tijd. Het is dan logisch dat je als beginnend striptekenaar dit soort dingen oppakt.

Zijn er elementen in je strips aan te wijzen die typisch Spaans zijn?

Ik dacht van wel, maar deze vraag stel ik mezelf in ieder geval niet. Ik voel me vrij om te putten uit vele bronnen. Alle invloeden zijn welkom, omdat ze mijn werk verrijken. Ik neem ze niet zomaar over, maar integreer ze en ben op die manier gaan werken met een eigen stijl. In de afgelopen jaren heb ik zo kunnen putten uit een grafische bibliotheek, waaruit ik de dingen haal die ik nodig denk te hebben.

Men heeft ooit wel eens onvriendelijk opgemerkt dat de titel van de roman waaraan Roco Vargas werkt, Sterredieven wel eens van toepassing zou kunnen zijn voor je eigen manier van werken...

Ja, men heeft mij dit lenen van andermans stijlen zeer kwalijk genomen. Ik ontken het niet; ik ben daarentegen de eerste om te erkennen dat ik veel verschuldigd ben aan de tekenaars die ik als voorbeeld heb genomen. De avonturen van *Flash Gordon* en *Buck Rogers* hebben altijd tot mijn verbeelding gesproken. Maar zelf heb ik het gevoel dat mijn laatste verhalen steeds meer een product van mezelf zijn geworden: het is puur Torres' stijl. In ieder geval gedraag ik me als toeschouwer en niet als dief. En dit geldt niet alleen voor invloeden uit de strip, maar ook voor invloeden uit andere media.

Een woord dat al vaak gevallen zal zijn: Atoomstijl?

Sommigen noemen mijn werk een typisch voorbeeld van de Atoomstijl. Ik denk dat je het toch simpeler over klare lijn kan hebben. De Atoomstijl is volgens mij ontstaan op de wereldtentoonstelling te Brussel in 1959. Ten dele betekent het het in de schijnwerpers zetten van de bejubelde jaren 50, ten dele grijpt deze stijl ook terug naar een eerdere periode als de industriële revolutie. Ik gebruik voor mijn eigen werk toch niet de naam Atoomstijl, misschien wel omdat er ook zoveel andere perioden, met name de verre toekomst in verweven zitten.

Wat interesseert je vooral in die toekomst, de science-fiction elementen die je gebruikt?

Science-fiction is geen genre waarin je maar raak kunt doen. Ook als je een eigen wereld schept die totaal verschilt van de onze, moet je die aan zijn eigen wetten en logica ophangen. Zeker in de hektische wereld van Roco Vargas is deze regel van toepassing: alles is zo nauw aan elkaar gerelateerd dat je niet aan een logische opbouw ontkomt. De relaties tussen de personen onderling en tussen personen en hun omgeving moeten in orde zijn. Ook de science-fiction kent haar grenzen.
Ik vind het juist leuk om binnen die grenzen toch te komen tot avontuurlijke verhalen waar ik veel fantasie in kwijt kan.

Je hebt niet meer dan vijf jaar nodig gehad om internationale bekendheid te krijgen. Denk je dat je hebt geprofiteerd van een plotselinge revival van de Spaanse kunst begin jaren tachtig?

Mijn stripcarrière heeft zich inderdaad snel ontwikkeld en ik denk dat ik wel in een goede periode mijn kansen heb benut. Aan de andere kant denk ik dat de tijd de beste criticus is. Laten we nog maar eens tien jaar wachten en kijken of Torres nog steeds op stripgebied de bekendheid heeft die hij nu heeft. Overigens behoud ik mezelf het recht voor om te veranderen. Zo zal ik me de komende tijd niet meer met verdere *sterreavonturen* bezighouden. Roco Vargas gaat een tijdje met vakantie en het is niet zeker of hij nog terugkomt. Ik heb andere projecten die een heel andere kant opgaan en die weer van invloed kunnen zijn op de positie van Torres op de stripmarkt. De tijd zal het leren.

Een vraag die meerdere mensen wel heeft beziggehouden: de cyclus van De sterreavonturen *is wat jou betreft met het vierde deel afgesloten?*

Het vierde album is een flash-back. We leren hierin de mens Vargas een beetje beter kennen. Tegelijk wordt een stukje geschiedenis verduidelijkt. Dit album maakt in feite de cirkel rond; een nieuw album sluit ik niet uit, maar dan moet de cyclus op een of andere manier weer geopend worden en ik heb nog geen idee op welke manier dat dan zou moeten.

We willen even doorgaan op De Sterreavonturen van Roco Vargas*: waar slaat de titel van deze serie op?*

Sterreavonturen vind ik iets romantisch, avontuurlijks hebben. Het is de belichaming van een ideaal waarnaar je streeft. Dat geldt zowel voor mij als mijn hoofdpersonen. Roco Vargas is een klassieke held. Hij wil bepaalde dingen verwezenlijken maar erkent zijn beperkingen, eigenlijk net als ieder normaal mens. Vargas is echter nog behept met de nodige sterke karaktereigenschappen en is daarbij nog romantisch van aard ook.

Vargas is de avonturier, de durfal, die zich na een roerige tijd die hem nogal getekend heeft toegelegd heeft op het schrijversvak. Is dit soms een afspiegeling van de man Torres?

Nee, dat geldt voor mij toch in mindere mate. (lacht) Natuurlijk, bepaalde trekjes van Vargas zijn al of niet bewuste projecties van Daniël Torres. Tekenaars identificeren zich nog wel eens met hun creaties en in zekere mate doe ik dat met Vargas ook. Maar ik ben geen gewezen avonturier die zich nu terugtrekt in het tekenaarsvak.

Je hebt een opleiding als architect gevolgd, hetgeen in je werk duidelijk tot uiting komt. Had je achteraf niet liever een opleiding aan de tekenacademie gevolgd?

Nee, toch niet. In mijn strips integreer ik meerdere aspecten, waaronder de architectuur. Ik heb op de "echte" architecten het voordeel dat ik me onbegrensd kan uiten in mijn creaties van gebouwen, werelden. Ook kan ik mijn fantasie voor wat betreft de verschillende volkeren die in die werelden leven volledig de vrijheid geven. Ik heb gelukkig geen last van beperkingen in de zin van technieken of financiën, waar de architect normaliter mee te maken heeft. In de strip kun je alles bedenken, want de wereld van de strip heeft geen ander bestaansrecht dan diezelfde strip.

Zou je een strip kunnen bedenken waarin de gebouwen, het decor belangrijker zijn dan de personages?

Je komt als tekenaar bij een moment aan dat je optimaal geniet van een bepaalde creatie. Het is soms jammer om die creatie dan toch weer op de achtergrond te plaatsen. Het blijft dan toch een kwestie van sfeervorming. Ik denk dat alles bij elkaar, gebouwen en decor, toch te weinig mogelijkheden bieden voor een verhaal. Het verhaal wordt volgens mij toch geboren uit de interactie tussen de personages en het decor. In algemene termen gesproken kun je geen verhaal hebben zonder personages.

Caïro 22

Je hebt ooit beweerd, dat het stripverhaal als een exacte wetenschap zou moeten worden beschouwd..?

Ja, die uitspraak herinner ik me goed. Ik bedoel ermee, dat de auteur zelf zich goed voor ogen moet houden wat hij eigenlijk met de strip wil vertellen. Ik denk dat dit alleen met een vaste formule uit te werken is: elke handeling moet logisch zijn. Ik zelf werk in mijn strips niets uit wat niet logisch is. Het is belangrijk om naar een eindresultaat te streven dat er precies zo uit komt te zien zoals je dat van tevoren in je gedachten had. Het is een ideaal dat ik mezelf opleg. Toch moet ik altijd constateren dat het me niet voor de volle 100 procent lukt.

Een schrijversvisioen van Roco Vargas in "Saxxon"

Een jonge Roco Vargas samen met Kovalsky in "De Verre Ster"

Deze wijze van werken veronderstelt een scenario dat helemaal af is. Is er geen gelegenheid tot improvisatie?

Een scenario heeft een zekere rijpingstijd nodig, voordat het haar definitieve vorm krijgt. Ik heb een basisidee, ik woel het om, ik werk het uit, ik verweef mijn ideeën met nieuwe elementen uit literatuur, strips en film. Wanneer ik mijn eerste scenario schrijf doe ik dat in termen van beelden. In een vroeg stadium heb ik al een verhaallijn en beelden voor me. Alle verhaalelementen hebben hun plaats al. Daarna pas begin ik mijn eerste pagina's te tekenen.

Roco Vargas ontmoet "De man die mompelde"

Gebeurt het dan nooit dat je gaandeweg tijdens het tekenen een subliem idee krijgt dat het hele scenario weer op zijn kop zet, of een idee, waarbij in ieder geval aanpassing noodzakelijk is?

Het scenario verandert bij mij niet meer. Wel de dialogen. Deze zijn weliswaar geschreven als ik ga tekenen, maar ze moeten nog wel eens worden bijgesteld worden om ze zo goed mogelijk bij de beelden te doen passen.

De kleuren zijn ook van jouw hand?

Ja, die doe ik zelf. De neiging die ik heb om over ieder onderdeel van de strip controle uit te oefenen leent zich slecht voor samenwerking of uitbesteding. Kleuren geven mijns inziens een versterking van het effect dat je wilt bereiken. Gebeurtenissen kunnen door kleur van een accent worden voorzien.

We hebben de laatste tijd een serie nieuwe avonturen van jouw hand kunnen lezen: de avonturen van Ruben Plata, grootmeester in Communicatie contra Opium, grootmeester van het Kwaad. Het eerste dat opviel is dat deze serie op basis van jouw ideeën wordt uitgewerkt door een aantal nog onbekende tekenaars.

Ja, na enige jaren tekenwerk moest ik bij mezelf een stuk verveling constateren. Ik had het gevoel dat ik niet verder kwam. Bovendien had ik al enige tijd zin om me meer met scenario's bezig te houden. Ik heb toen een groep jonge tekenaars om me heen verzameld en ze het voorstel gedaan voor de serie *Opium*.

Wat wil je met Opium *aan de lezers vertellen?*

De bedoeling van *Opium* is de traditionele strijd tussen Goed en Kwaad op een andere manier naar voren te brengen. Het Kwaad wint in deze verhalen, niet zozeer om daarmee uit te drukken dat het Kwaad zou moeten zegevieren, alswel dat het Kwaad vaak de mogelijkheid heeft om te winnen omdat zijn opponent het hem zo gemakkelijk maakt. Opium zelf is intelligent, scherpzinnig en wreed, terwijl Ruben Plata stom, simpel en naïef is en tegelijk denkt dat hij toch heel veel macht en aanzien heeft. Hou het er maar op dat ik de mensen wil confronteren met deze zaken.

Waarom heb je deze verhalenreeks gebundeld onder de naam Opium*? Is het een verwijzing naar verdovende middelen als een exponent van het Kwaad?*

Niet helemaal; ik heb me vooral laten leiden door een door de tijd heen veel gebruikte uitspraak: religie is opium voor het volk: iets dat maar al te vaak werd en wordt gebruikt om mensen in toom te houden. De figuur Opium is de belichaming van alle Kwaad;

Zeefdruk van Opium

het gaat verder dan religie, verdovende middelen of wat dan ook: Opium confronteert de mens met elk denkbaar kwaad.

Er zijn inmiddels twee delen van Opium *verschenen; gaat deze samenwerking met jonge Spaanse auteurs nog meer verhalen van* Opium *opleveren?*

Nee, na het tweede deel zal de reeks gestopt worden. Opium zal als figuur waarschijnlijk niet meer opduiken, maar áls het gebeurt zal dat wel weer op basis van mijn scenario's zijn.

De laatste tijd ben je weer op basis van eigen scenario's en eigen tekenwerk bezig met een nieuwe reeks in (A Suivre), *getiteld:* De Achtste Dag. *Welke achtergrond hebben deze verhalen?*

Onder de titel *De Achtste Dag* wordt een aantal korte verhalen van 10 tot 14 pagina's gepubliceerd. De verhalen hebben verschillende hoofdpersonen, en spelen op verschillende plaatsen in verschillende tijden. De enige rode draad is het feit dat het allemaal verhalen zijn die de ene persoon aan de andere vertelt. Niets meer en niets minder. Het is een werkwijze waarbij je je naar vele kanten kunt ontwikkelen, zowel qua tekeningen als qua scenario. En vooral het schrijven blijft voor mij een uitdaging.

Wat kunnen we in de nabije toekomst nog meer verwachten?

Nou, geen concrete verhalenreeksen, buiten dan wat ik net noemde. Ik ben veel met illustratiewerk bezig voor bladen als *Esquire, Playboy* en *Sports Illustrated*. Verder ben ik benaderd om enkele covers te ontwerpen voor uitgevers als *Penguin Books* en *Bantam Books*. Ik heb in ieder geval niet het idee dat ik naar werk moet zoeken.

HET DUBBELE BESTAAN VAN ROCO VARGAS EN RUBEN PLATA.

Lezers van *De Sterreavonturen van Roco Vargas* mag het al duidelijk zijn: het duo Roco Vargas - Armando Mistral vormt een dubbele persoonlijkheid gesitueerd op een druk kruispunt van tijden en karaktereigenschappen. Enerzijds is er de ruimtepiloot en avonturier Roco Vargas die in een science-fiction omgeving zijn missie uitvoert, aanvankelijk met groot enthousiasme. Na een vernietigende planetaire oorlog blijft slechts een gedesillusioneerd man achter, die zich slechts met de grootste moeite weer in zijn ruimtepak hijst. Vargas is geen avonturier (meer), maar gaat door omstandigheden het avontuur weer aan. Gaat zijn eerste optreden als ruimtepiloot nog gepaard met enthousiasme en idealen, zijn tweede optreden (na jaren van rust onder de naam Armando Mistral) is zeker niet uit hernieuwd plezier voortgekomen. De enige reden om zijn avonturiersbestaan weer op te pakken is om het avontuur ook weer zo vlug mogelijk te beëindigen. Vargas is geen held, al zien we af en toe tijdens de nodige acties zijn onverzettelijkheid, durf en koelheid opbloeien.

OUI !
ET POURQUOI PAS ? UNE EMISSION ! UN JEU FACILE ET AMUSANT QUI LEUR DIRAIT COMMENT AGIR ... ET EN FACE D'EUX, CETTE PERSONNE QUI SACRIFIERAIT SON IDENTITÉ POUR FORMER AVEC EUX UNE ENTITÉ INDISSOLUBLE ...
Opportunist Ruben Plata in "Opium"

Vargas is Mistral en Mistral heeft er geen baat bij om ontberingen te doorstaan en constant gevaar te lopen: Mistral leeft namelijk een teruggetrokken leventje als schrijver van science fictionromans en moet hoognodig nog enkele hoofdstukken afmaken. Mistral leeft als in een cocon, omgeven door zijn boeken, een door hem gedreven luxe dancing en zijn secretaresse en hulpje. Mistral slaapt weinig, geplaagd door de vele pijnlijke herinneringen van zijn Vargas-tijd en houdt zich overeind met veel koffie. Mistral heeft ervoor gekozen om in een wereld te leven die buiten de werkelijkheid staat. Ooit had Mistral in de figuur van Vargas het verlangen naar en het ideaal van een betekenisvolle toekomst: ontwikkelingen in de ruimtevaart zouden hem van een gouden toekomst verzekeren. Door de oorlog liep het allemaal anders; dierbaren werden gedood, idealen werden vernietigd. Mistral heeft radicaal met het verleden willen breken en heeft zich op het schrijversvak gestort, de enige manier om zijn idealen nog uit te kunnen drukken. Het duo Vargas-Mistral is ondanks de hen omringende luxe dan ook niet te benijden.
Een dergelijke dubbelrol zien we ook terug in de verhalenbundels *Opium* en wel bij Ruben Plata, het gezicht van de lokale tv-omroep, welke hart en ziel van de stad zelf is. Ruben Plata is de man waarop men kan bouwen. Zijn stem is er een van vertrouwen en vormt de basis voor het geestelijk welzijn van de mensen in zijn stad. "Heb vertrouwen in mij", is één van zijn favoriete uitspraken. Bij een dreiging van wat voor aard dan ook is het niet het stadsbestuur, maar Ruben Plata die de rust moet herstellen. Met woorden vooral, maar onvervaard ook tot daden in staat. Zijn tegenstander is echter Opium, grootmeester van het Kwaad en het is wrang voor Plata dat hij bij conflicten steevast het onderspit moet delven. Weet hij zich voor de camera's nog goed staande te houden, in een directe confrontatie is hij nergens. Toch verwacht de naïeve, teveel van zichzelf overtuigde Plata dat hij "wel eventjes" de stad zal redden van het Kwaad dat belichaamt wordt door Opium. Als een echte Amerikaanse comic-held werpt hij het imago van de tv-omroeper van zich af en stuift - al of niet in de meest fantastische kostuums - het gevaar tegemoet. Torres creëert hier een anti-held die in tegenstelling tot Vargas wel wil optreden, maar absoluut niet in staat is om dat waar te maken. Dit tweede leven van Plata kan niet anders dan gezien worden als een persiflage op (de) Superman van Amerikaanse herkomst.

Torres houdt ervan om de mensen af te beelden hoe ze zich voelen. Hun diepste verlangens, hun idealen vormen een rijke bron voor allerlei ontwikkelingen in het verhaal. Hun onmogelijkheden staan daar des te schriller tegenover. Torres maakt het beeld van zijn hoofdpersonen compleet door aan deze twee kanten van het bestaan veel aandacht te besteden. Het zijn daardoor niet alleen avonturenverhalen, maar ook bespiegelingen over de mens en hun ambities. •

Een postkaart van Opium

Bovenstaand artikel is samengesteld uit een interview dat door ZozoLala in Angoulême werd afgenomen en een interview dat door Thierry Groensteen is afgenomen en gepubliceerd werd in Cahiers de la Bande Dessinée No.75. Vertaling en bewerking zijn door Carl Bieker gedaan.

HET LAATSTE OORDEEL

Taco Zip 2 (FritzGerald/Cromheecke)

Taco Zip is een gagstrip die bijna net zo omstreden is als ooit Theo en Thea. Ook bij Taco Zip zijn de meningen verdeeld in twee kampen, de genieters en de haters, een tussenweg schijnt weer niet mogelijk te zijn. De strip ging in 1985 met vier strookjes in première bij Robbedoes weekblad (No. 2469) en ontlokte stante pede veel, vaak negatieve, reacties bij de lezers. Ditzelfde gebeurde tevens toen ongeveer twee jaar terug Taco Zip de plaats innam van Linke Loetje bij de Volkskrant. Ook hier werd er weer veelvuldig verwezen naar tweejarige familieleden, die volgens de briefschrijvers over veel meer capaciteiten beschikten dan Fritzgerald en Cromheecke. Maar omdat deze minderjarigen nooit daadwerkelijk hun, schijnbaar fabuleuze, talent hebben aangeboden, is Taco Zip gebleven. En kijk, de strip kent inmiddels meer voorstanders dan tegenstanders.
Mijns inziens terecht, want de humor is doorgaans van hoog niveau en ook in dit album laten de auteurs zich weer van hun beste kant zien. De grappen zijn absurd, vaak melig en draaien meestal om de aandoenlijke agent Vantilt. De tekeningen zijn eenvoudig en sluiten goed aan bij de humor. Opmerkelijk is overigens dat de grappen beter uitkomen in albumvorm. Dit heeft waarschijnlijk te maken met het feit dat de typische humor enig 'inkomen' vraagt, een soort Paling-en-Ko-effect dus.
Een leuk en bizar detail is nog dat de strip oorspronkelijk was genoemd naar de hoofdpersoon, maar reeds na enkele stroken kwam men erachter dat dit eigenlijk helemaal geen leuk figuurtje was. Taco Zip is vervolgens uit de strip verwijdert en slechts zijn naam is gehandhaafd. *(Sigge)*

Uitg. Gezellig en Leuk; *f* 9,90 /190 BFr; 42 pag. zw-w

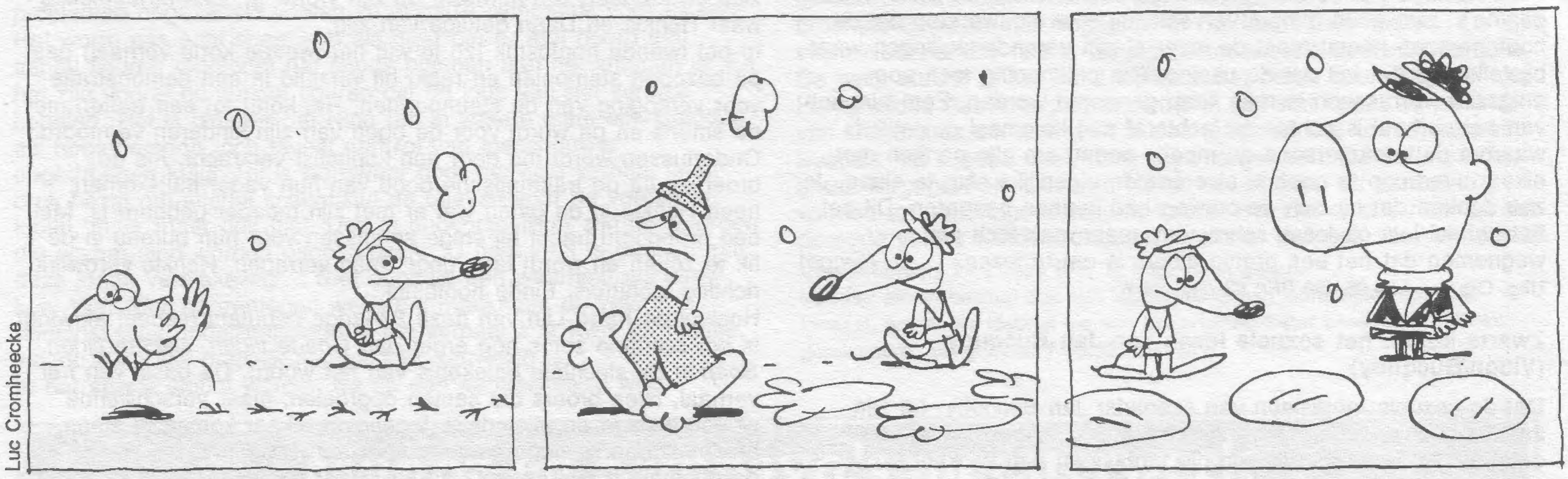

Ardoukoba 1: De schat van Sheba (Ramaïoli/Aubert)

Tekenaar Ramaïoli is voor ons geen onbekende: in het verleden wist hij, geholpen door een goed scenario, een aantal boeiende verhalen af te leveren, waaronder de series rond De Franse Indiaan, Zoeloeland en Knoumhotep. Dit eerste deel van de serie Ardoukoba speelt in een heel andere setting: het Ethiopië aan het eind van de 19e eeuw. Het land staat bol van de conflicten. In deze woelige dagen gaat Rivière, een losbol en avonturier, in dienst van het Vaticaan op zoek naar de legendarische schat van Sheba. Hij wordt vergezeld door Champagnole, een seminarist van het Vaticaan die toezicht op de expeditie moet houden. De twee worden op hun beurt door de lieftallige gids Ardoukoba bijgestaan. Het gerucht van de expeditie (en dus de schat) doet al gauw de ronde en zodoende verschijnen er meer kapers op de kust. Dit leidt tot de nodige - soms gewelddadige - ontmoetingen die in zo korte tijd achter elkaar plaatsvinden dat het wel spitsuur lijkt in die grote woestenij van het Ethiopische Hoogland. Een en ander komt nogal geforceerd over. De makers van dit album worden blijkbaar teveel meegesleurd door hun eigen verhaal: zij proberen teveel gebeurtenissen in te weinig pagina's tot hun recht te laten komen.
Ook de drie hoofdpersonen hadden iets meer uitgewerkt kunnen worden: het is vooral de tegenstelling tussen de avonturier en de seminarist die - zonder dat men in clichés hoeft te vallen - meer waarde aan het verhaal had kunnen geven. De ene keer ontpopt de avonturier zich als de man die het leven kent, pagina's verder is het weer een verwende adolescent. En ook de seminarist doet ons af en toe de wenkbrauwen fronsen: nu eens de sullige kamergeleerde, dan weer mentaal de meerdere van Rivière! Ardoukoba blijft voorlopig nog met enige geheimzinnigheid ongeven, maar is tenminste constant in haar doen en laten. Ondanks deze negatieve klanken is Ardoukoba een meeslepend, recht voor de raap avonturenverhaal. Tesamen met de tekeningen van Ramaïoli, die zeer aantrekkelijk zijn door de vele details, is het alles bij elkaar een strip die zorgt voor een uurtje spanning in de luie stoel. *(Carl)*

Uitg. Blanco; *f* 7,95/160 BFr; 46 pag. kleur

"Vergeten" in Annam 1 (Lax/Giroud)

Na de stortvloed van speelfilms en televisieseries over de oorlog in Vietnam, dreigt dit onderwerp ook voor de strip een belangrijke inspiratiebron te worden. De albums *Mono Jim* en (vanzelfsprekend) *Indochina* (beiden uitgegeven door Blitz) gingen al voor, en nu is Vietnam eveneens het thema van het in twee delen te verschijnen verhaal *"Vergeten" in Annam*. Voor de Amerikaanse inmenging stond Vietnam (toen Indochina geheten) onder Frans bestuur. Net als in Nederlands-Indië wilde deze kolonie na het beëindigen van de Tweede Wereldoorlog zelfstandig worden, en net als Nederland stuurde het pas bevrijde Frankrijk een leger naar de opstandige buitenprovincie om de eigen economische belangen veilig te stellen. Zowel veel Nederlandse soldaten in Nederlands-Indië als Franse soldaten in Indochina dachten aanvankelijk dat ze het land gingen bevrijden van de Japanners. Ze ontdekten te laat dat ze door de bevolking als een nieuwe bezetter werden ervaren. Een aantal van hen koos vervolgens de Aziatische zijde en liep over. In *"Vergeten" in Annam* probeert veertig jaar later verslaggever Nicolas Valone de levensloop van een van deze deserteurs te achterhalen. Hij wordt echter tegengewerkt, zonder het volledig te beseffen. Met zachte en harde middelen probeert men Valone er van te overtuigen dat hij beter over iets anders kan schrijven, en men probeert zijn onderzoek te frustreren. Valone gaat door en zal zijn naspeuringen in het tweede deel in Vietnam voortzetten.
Door het kleurgebruik met veel doorlopende tinten onderscheidt het tekenwerk van Lax zich in dit album van dat in *De verlichte markiezin*, de serie waarmee hij bekend is geworden. De tekeningen ogen hierdoor een stuk aantrekkelijker. Giroud, tenslotte, heeft met *Jackson* (Uitg. Lombard) al eerder laten zien dat hij een verhaal kan schrijven over een veel gebruikt onderwerp zonder de lezer te veel het idee te geven het al eens eerder gezien te hebben. *(Paul)*

Uitg. Dupuis; *f* 19,95/375 BFr; 56 pag. kleur

Orchidea (Cosey)

Centraal in de verhalen van Cosey staat steeds het streven van de hoofdpersonen om op hun eigen manier het geluk te vinden. Cosey's personages zoeken hun eigen weg, los van wat anderen er van vinden of van wat de maatschappij van hen verwacht. Het zoek-je-zelf-thema komt vooral in de oudere *Jonathan*-verhalen sterk naar voren. Bij *Jonathan* blijft het bij zoeken. Zijn onrustige natuur verhindert dat hij definitief zijn draai vindt. Enkele hoofdpersonen uit *Reis naar Italië* slagen er uiteindelijk wel in hun leven op een rijtje te krijgen. En Evolena en Melvin uit *Op zoek*

naar Peter Pan hebben eigenlijk altijd al geleefd zoals ze dat wilden.
De boodschap is bij Cosey steeds duidelijk aanwezig en wordt soms bijna opgedrongen. *Orchidea* gaat over het verwachtingspatroon van de uitgerangeerde bejaarde, die geacht wordt in alle rust te wachten op de dood. Een kwieke opa denkt er anders over en trekt zijn eigen plan. Zijn kinderen krijgen hun lesje, maar opa ook: hij is geen twintig meer.
Het verhaal is vooral een psychologisch drama. Net als in *Reis naar Italië* is het ontdekken van de karakters belangrijker dan het avontuur. Het verhaal dient slechts om auteur en lezer de gelegenheid te geven om zich in de personen te verdiepen.
Zoals zo vaak bij de verhalen van Cosey, bevindt *Orchidea* zich op het scherp van de snede tussen overtuigend en ongeloofwaardig, tussen aangrijpend en belachelijk. En net als de eerdere albums van deze unieke stripmaker laat *Orchidea* de indruk achter van een aandoenlijk verhaal over het grote avontuur van gewone mensen: het leven. *(Paul)*
Uitg. Dupuis; ƒ 24,95; 80 pag. kleur, gekart.

De detective zonder naam (Rotundo/Mignacco)

Good Harvest, een Amerikaans stadje in de jaren twintig, is het werkgebied van twee misdaadorganisaties en een corrupt politie-apparaat. De drie partijen kunnen elkaar niet uitstaan en een bendeoorlog loert dan ook altijd om de hoek. Als rechter Prescott wordt vermoord, komen de drie dan ook op gespannen voet met elkaar te staan. Tijdens deze crisis komt er een man op de proppen die bij iedereen, steeds onder een andere naam, zijn diensten aanbiedt. Hoe vaker hij een organisatie helpt, hoe slechter de algehele situatie wordt en al snel barst dan ook de bom *De detective zonder naam* lijkt in eerste instantie op een doorsnee gangsterstrip, maar de onduidelijkheid over de positie van de hoofdpersoon geeft het verhaal meer diepte, want ook de lezer blijft zich afvragen wie het is. Hoe verder het verhaal vordert, hoe sterker deze vraag zich opdringt. Dit zorgt ervoor dat de lezer zich, ondanks het verder eenvoudige scenario en het grote aantal pagina's, zich geen minuut verveelt. Bij elke nieuwe stap die de hoofdpersoon neemt moet de lezer al zijn veronderstellingen weer bijstellen en het feit dat de uiteindelijke ontknoping toch nog enigszins verrassend is mag knap genoemd worden. Een minpunt van het verhaal is echter dat achteraf niet helemaal duidelijk is waarom de hoofdpersoon de moeite neemt om alle partijen met elkaar overhoop te gooien, alvorens de eigenlijke slag te slaan. Je zou denken dat hij zich de omweg had kunnen besparen. Dit zet het geheel iets op losse schroeven, maar mag toch niet wegnemen dat het een prettig album is om te lezen. *(Sigge)*
Uitg. Oranje; ƒ 24,95/450 BFr; 62 pag. zw-w

Zwarte koffie: het sexuele leven van Jan Bucquoy (Vidon/Bucquoy)

Dat de sexuele fantasieën van scenarist Jan Bucquoy -op zijn zachtst gezegd- onorthodox zijn, zal menig striplezer niet zijn ontgaan. In *Zwarte koffie* zijn die fantasieën aan de kant geschoven en gaat Jan zélf met de billen bloot. En als zo vaak blijkt de realiteit heel anders dan de fantasie. Onze Jan heeft geen schare buitennissige minnaressen die hem op zijn wenken bedient. Integendeel. Jan zit vol met frustraties, vindt zichzelf lelijk en lijkt in niets op de sexuele supermannen uit veel van zijn scenario's. De vertellingen over de vrouwen in zijn leven zijn dan ook geen success-story, maar eerder een melancholische opsomming van zijn falende relaties en avontuurtjes.
Van achter zijn typmachine kijkt Jan terug op het verloop van zijn sexuele leven. Op tante Martha, bijvoorbeeld, met wie hij de drie bioscopen die Harelbeke rijk was afstruinde. "*Ze droeg nooit een slipje, en de eerste kut die ik ooit te zien kreeg was de hare. Je kan wel zeggen dat ik als kind nooit verwend werd.*" Op het laatste plaatje van het geweldige verhaal over tante Martha hangt zij aan een touw aan het plafond en kijkt kleine Jan van onderen toe. "*Bij hoge uitzondering had ze een slipje aangetrokken.*"
Of Daisy, die met Jan neukt omdat hij de eerste man is die zij tegenkomt die geen teevee heeft. Maar Jan wil dat zij van hem houdt om hemzélf en schaft zich een tweedehands zwart-wit teevee aan. Daisy blijft echter en Jan wil het nu zeker weten. Hij koopt op krediet een kleurenteevee. Ook nu verlaat Daisy Jan niet en heel even is hij echt gelukkig.
Zwarte koffie is een heerlijk en orgineel brouwsel van humor en melancholie, soms grof, dan weer vol ontroering. Op de boekenplank zou het niet misstaan tussen de teksten van Raymond van het Groenewoud en de verhalen en gedichten van Levi Weemoedt in. Met scherpe pen zet Jan Bucquoy rake vertellingen op papier, maar beschrijft hij bovenal een man die niet zónder vrouwen kan, maar ook heel moeilijk mét. "*Zijn er ergere dingen dan alleen te zijn? Met z'n tweetjes bijvoorbeeld.*"
Een man die vóór vrouwen leeft, maar er eigenlijk dóór geleefd wordt.
Zwarte koffie is een album waarin iedere man wel iets van zichzelf terug zal vinden en tevens een album dat ik mij niet voor kan stellen met andere tekeningen dan die van Vidon. Prachtig!
Uitg. Loempia; ƒ 16,90/295 BFr; 66 pl. zw-w *(Mike)*

Peter van Dongen

Muizentheater (van Dongen)

In *Muizentheater* beschrijft Peter van Dongen de jeugd van Henkie en zijn jongere broer Daan tijdens de jaren '30. De westerse wereld gaat gebukt onder een economische crisis en overal winnen het fascisme en nationaal-socialisme aan macht. De tegenstellingen tussen de heersende klasse en 'het volk' worden almaar groter en arbeidersstrijd is een woord dat niemand in een woordenboek hoeft op te zoeken. Men leeft op het scherpst van de snede.
De vader van de twee broers werkt in de haven, maar wordt ontslagen nadat hij voor de zoveelste keer te laat komt. Hij bezat zich en reageert zijn agressie op zijn vrouw af. Een aframmeling waar Henkie en Daan getuige van zijn.
In het tweede hoofdstuk (zo je wilt het tweede korte verhaal) gaat pa bezopen stempelen en raakt hij verzeild in een demonstratie voor verhoging van de steunnormen. Het komt tot een treffen met de smeris en pa wordt voor de ogen van zijn kinderen vermoord. Ondertussen wordt ma door een kapitalist verkracht. Als de broertjes na de traumatische dood van hun vader thuiskomen heeft Henkie in de gaten wat er met zijn moeder gebeurd is. Met een brandbom tracht hij enige smerissen voor hun bureau in de fik te zetten en wordt later door Daan verraden. Henkie verdwijnt richting tuchthuis. Einde hoofdstuk.
Hoewel de Klare Lijn van deze 23-jarige debutant respect afdwingt is het scenario soms nog erger dan *Goede tijden, slechte tijden. Soap* in de slechtste betekenis van het woord. De basis van het verhaal, twee broers die samen opgroeien, maar verschillende wegen inslaan en uiteindelijk tegenover elkaar komen te staan, biedt voldoende mogelijkheden voor een spannend en psychologisch interessant verhaal. Maar de sprongen in de tijd die Peter van Dongen neemt, doen vermoeden dat hij in het bezit is van zevenmijls-laarzen. Zo wordt uit niets duidelijk waarom nu juist de ene broer voor het nationaal-socialisme kiest en de ander 'een rooie' wordt. Door het omzeilen van nuances wordt het scenario bij vlagen even zwart-wit als het gedachtengoed van de NSB. En dat is jammer, want hoewel de auteur duidelijk wat teveel hooi op zijn vork heeft genomen en het verhaal in zijn geheel daardoor uiterst breekbaar is, is het in fragmenten ijzersterk.
Peter van Dongen beschikt over het zeldzame vermogen om bijzonder beeldend te vertellen (soms is *Het Muizentheater* net een story-board) en zijn 'overgangen' zijn ronduit geweldig! Zo maakt hij een overgang tussen het stempelkantoor en de school van Henkie en Daan door middel van een belletje waar de ambtenaar op drukt en de schoolbel die luidt. En monteert hij de confrontatie tussen vader en moeder in de confrontatie tussen Henkie en de schooltandarts alsof hij nooit anders heeft gedaan.
Hoewel de debuutroman van Peter van Dongen op verhaaltechnisch gebied het nodige ontbeert, zijn zijn grafische talenten zó duidelijk aanwezig dat hij een groot talent genoemd mag worden. Het is dan te hopen dat wij snel meer van zijn werk te zien zullen krijgen. *(Mike)*
Uitg. Casterman; ƒ 22,90; 68 pl. zw-w

Nino 1: De reis naar Amerika (Stallaert/Leemans)

Nino is zonder meer een fris album in klare lijn, speciaal voor de wat jongere lezers. De invloed van de oude meester Hergé is

Dirk Stallaert

zonder twijfel aanwezig, maar Stallaerts stijl is er zeker geen kopie van. Het verhaal speelt zich eind jaren 30 af op een oceaanstomer die op weg is naar Amerika. Centrale persoon is Nino, een jongetje die gevlucht is uit het weeshuis en er nooit meer wil terugkeren. Op vlucht voor de directie (?) zoekt hij zijn heil aan boord van de oceaanstomer en wordt zo min of meer ongewild een verstekeling. Aan boord wordt hij ontdekt door het meisje Claudia, dochter van een Italiaanse graaf. Zij zal uitgehuwelijkt worden aan een Amerikaan. Beide met hun problemen opgezadeld voelen ze al gauw sympathie voor elkaar. Het wordt pas echt spannend als blijkt dat er aan boord een aantal figuren rondloopt dat snode plannen aan het smeden is. En het zijn vooral de laatste figuren die de loop van het verhaal bepalen. Het is jammer dat Nino (en in zekere mate ook Claudia) als hoofdpersoon toch teveel een rol van toeschouwer opgedrongen krijgt. Hij is weliswaar door het hele verhaal heen druk bezig om allerlei scheepslui en boeven voor de voeten te lopen, maar meer ook niet. Des te onbegrijpelijker zijn de woorden die op het eind worden uitgesproken: "U hebt veel te danken aan deze jonge verstekeling"... Niet bepaald een waarheid als een koe. Wat *Nino* daarentegen wel sterk maakt zijn de vele humoristische onderbrekingen in het verhaal à la Kwik en Flupke, waarin Nino wel degelijk nadrukkelijk aanwezig is.
In het eerste album werden we op een aantrekkelijke wijze voorgesteld aan Nino en Claudia. Ongetwijfeld zullen er avonturen in Amerika volgen. Het is wel te hopen dat Nino daarbij wat meer op de voorgrond treedt. *(Carl)*

Uitg. Lombard; ƒ 7,95/160 BFr; 46 pag. kleur

NogegoN (Schuiten & Schuiten)

François Schuiten is een bijzondere stripkunstenaar, die steeds op zoek is naar nieuwe wegen om zijn werk vorm te geven. In *NogegoN* wordt de verhaalvorm bepaald door het palindroom: net als bij de letters van de titel, maakt het voor de volgorde van de gebeurtenissen geen verschil of het verhaal van voren naar achteren of van achteren naar voren gelezen wordt.
Schuiten heeft het grammaticale begrip palindroom grafisch uitgewerkt door, werkend vanuit het midden, naar weerszijden een volkomen symmetrie aan te houden. Zodoende correspondeert uiteindelijk het eerste plaatje van het verhaal met het laatste plaatje; het tweede plaatje met het op een na laatste plaatje, enz. De paginaopbouw van met elkaar samenhangende platen is daardoor precies tegengesteld. Het plaatje linksboven op de ene plaat komt rechtsonder op de andere plaat terug.
De symmetrie leidt niet alleen tot pagina's die precies tegengesteld aan elkaar zijn opgebouwd: ook de afzonderlijke plaatjes zijn aan elkaar tegengesteld. Zijn op de ene tekening de personen van voren te zien, dan zijn ze op de andere tekening van achteren te zien. Is het ene plaatje getekend vanuit kikkerperspektief, dan laat het andere plaatje vogelperspektief zien. Bevindt het centrum van de ene tekening zich links, dan is dat op het andere plaatje rechts. Door dit alles valt bij eerste lezing het strenge keurslijf van het palindroom niet eens zo op. Met de teksten is wat vrijer omgesprongen, wat begrijpelijk is aangezien het anders vrijwel onmogelijk zou zijn een goed lopend verhaal te vertellen. De vorm van het palindroom levert immers een enorme beperking op. Door de symmetrische opbouw is de eerste helft van het verhaal tegengesteld aan de tweede helft, zodat de lezer eigenlijk het einde al kent zodra hij het begin heeft gelezen. Het is dan ook een razend knappe prestatie van de broertjes Schuiten dat *NogegoN* tot het laatst blijft boeien.
In de Nederlandse taal is *NogegoN* het tweede deel van de serie De holle aarde. In het frans is het al het derde deel. Uitgever Les Humanoïdes Associés zag er namelijk wel wat in om de herdruk van *Carapaces* om te dopen in deel één van Les terres creuses. Evenals het tweede deel, *Zara* (bij ons gewoon: *De holle aarde*), draait *NogegoN* om Olive en Nelle. Het slot lijkt de aanzet te vormen tot een volgend album; *Vedra*. Het ziet er dus naar uit dat de serie verder wordt voortgezet. Ik zie er dan ook naar uit *(Paul)*

Uitg. Arboris; ƒ 24,95/495 BFr; 72 pag. kleur, gekart.
Van het album bestaat ook een luxe-editie in een indrukwekkend groot formaat, waarin de kleuren die van het origineel beter benaderen. 550 ex. genummerd, gesigneerd; ƒ 99,00/1980 BFr.

Munoz en Sampayo's meesterwerk

Lichtspel

Zeer Luxe-Reeks 5 f 69,50 / 1320 Bfr.

52 pagina's groot formaat op luxe papier. In linnen gebonden, met stofomslag. Gelimiteerde oplage van 275 genummerde exemplaren met een losse, door beide auteurs gesigneerde prent.

Nog leverbaar: 3. Breccia & Oesterheld: Mort Cinder - De loden ogen 4. Krigstein: De overlevende en andere verhalen

De Beste Wensen voor 1991

Nieuwjaar betekent wenskaarten en traditiegetrouw reserveren wij dan weer wat pagina's om de mooiste en leukste exemplaren die ons zijn toegestuurd af te drukken. Uiteraard zit daar ook onze eigen kaart bij, die Ben Jansen voor ons heeft gemaakt (voor het gemak even 54 bis genoemd). Jan Bosschaert heeft weer een gezeefdrukte kaart met prachtige kleuren opgestuurd en van René Sterne kregen we dit jaar een genummerd en gesigneerde. Pieter van Oudheusden had dit jaar waarschijnlijk niets te doen en heeft gelijk maar even een heel verhaal gemaakt en ook de Wiroja's hadden energie over en maakte er weer een originele kaart van. Zo origineel dat het nog nauwelijks uit te leggen is, maar ik zal een poging doen. De kaart heeft twee vouwen in het midden. Aan weerszijden van de vouwen zijn halve rechthoeken uitgesneden met daarop aan de ene kant de tekening en aan de andere kant tekst. De kaart zit gevouwen in de envelop, met de tekst naar voren. Trek je nu aan de kaart om hem te ontvouwen, dan draait de rechthoek en verschijnt de tekening.

SS

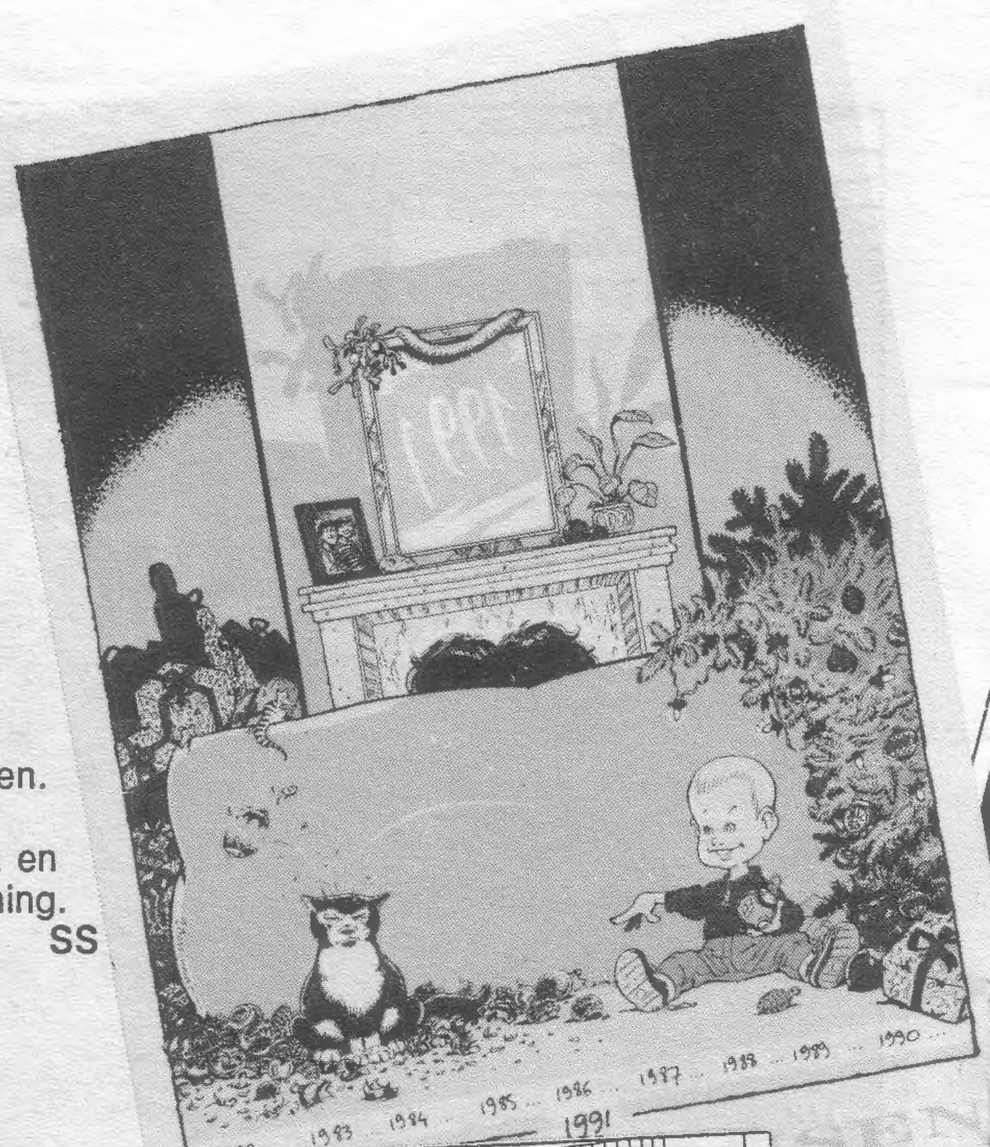

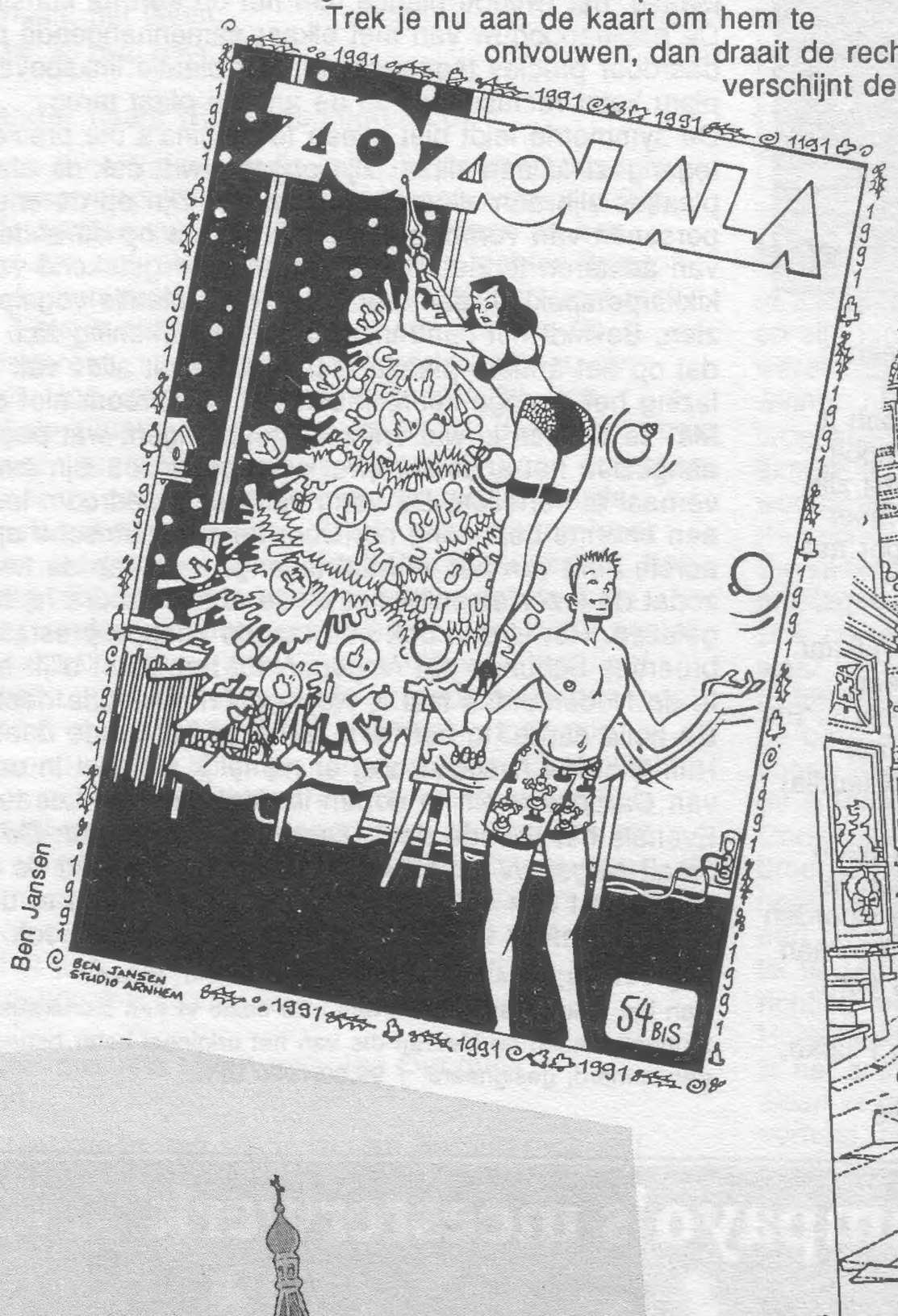

Jans Michel

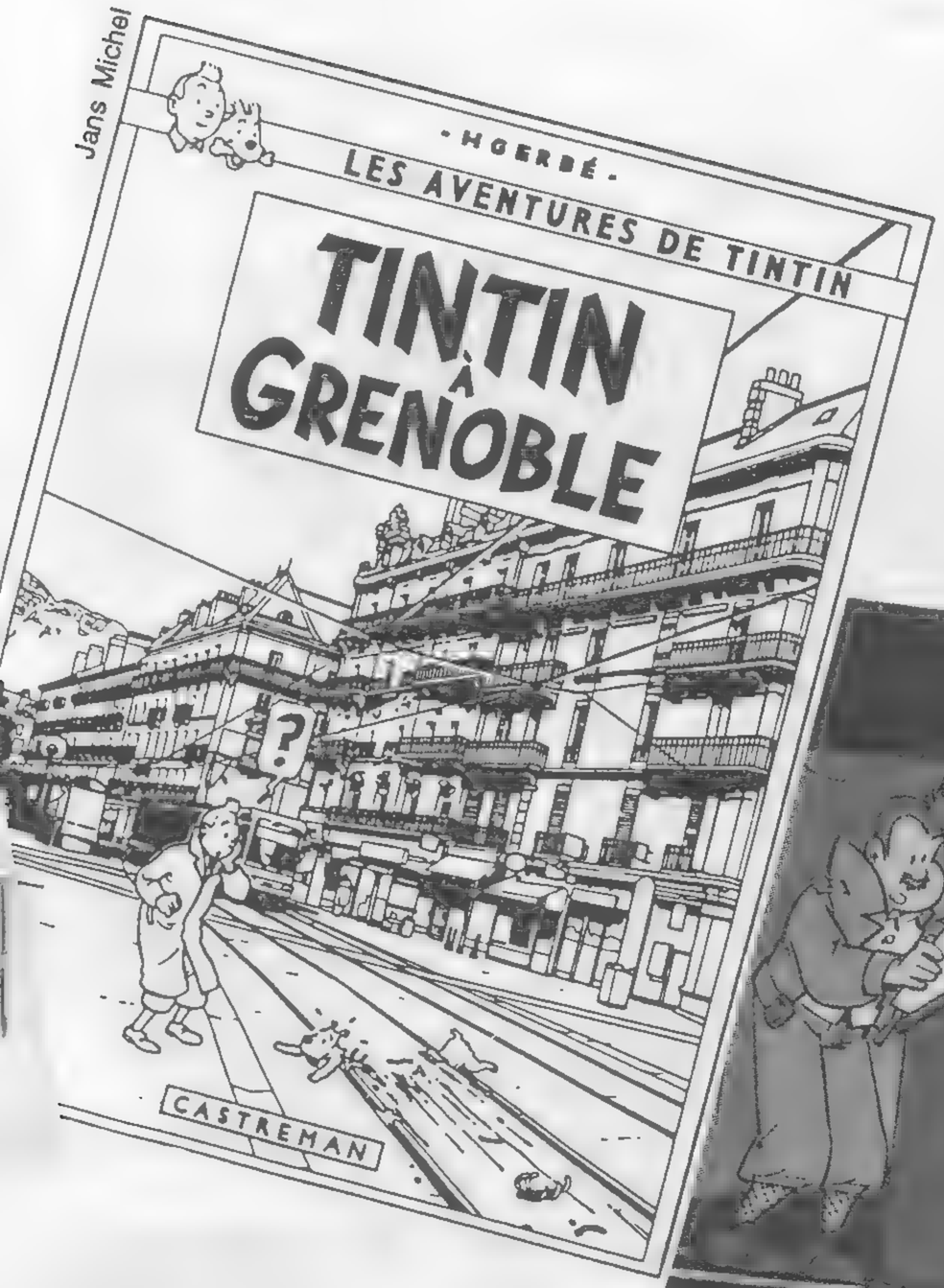

Robert van der Kroft, Wilbert Plijnaar en Jan van Die

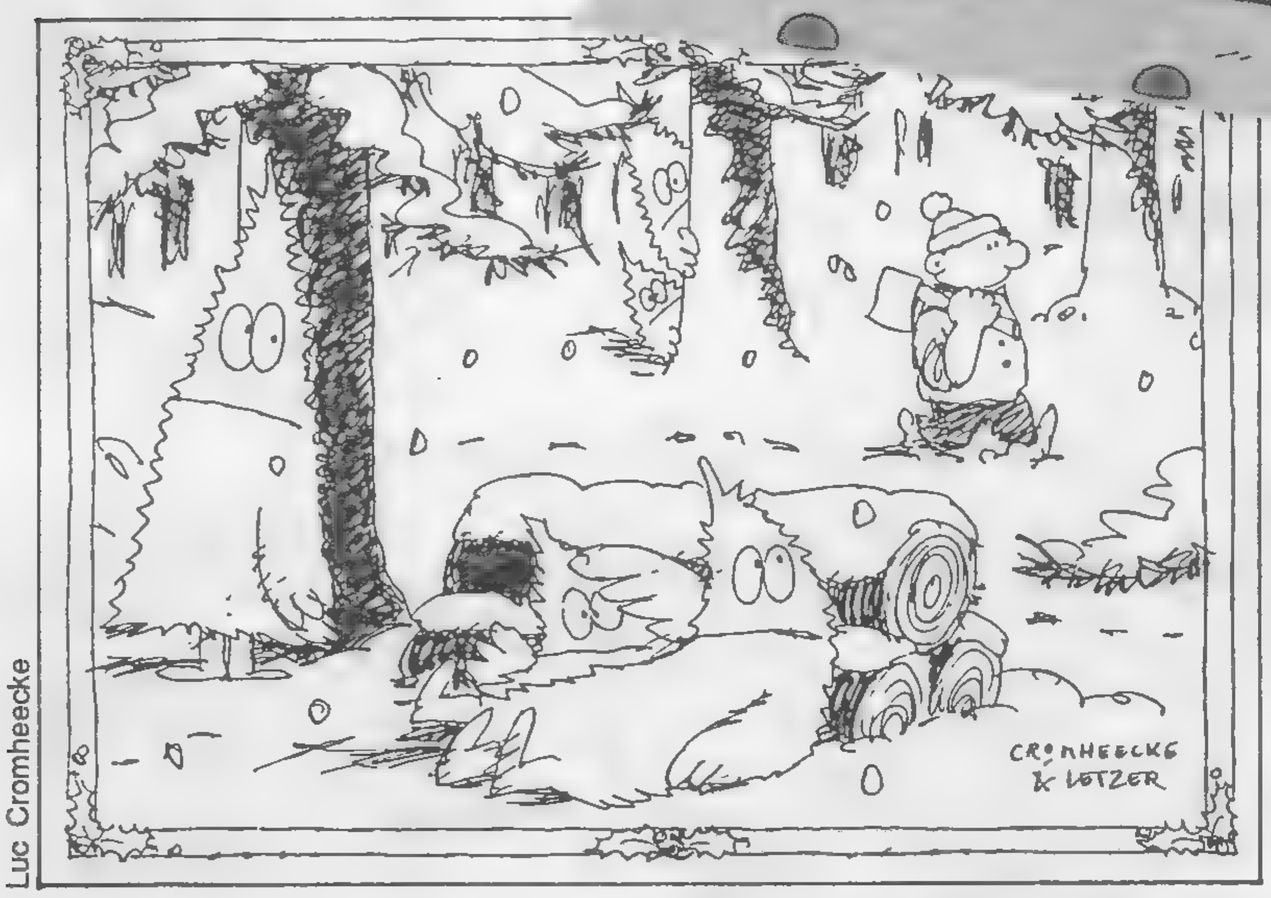

Luc Cromheecke

Marten Toonder

Rémacle

Theo van de Boogaard

Jans Michel

Henk Kuijpers

EEN ROUTINEKLUSJE MAAR OMDAT HET OUDEJAARSAVO
VRAAGD - VANAF HAAR HUIS WAS HIJ DE VROLIJK GEZ
TOCHT DOOR DE KOUDE WINDERIGE STAD - TENSLOTTE WAS
WENSEN VERLATEN BUITENWIJK EEN PAND BINNENGEGAA
TIJD HAD HIJ ACHTER GEEN VAN DE RAVEN LICHT GEZIEN
OMRINGENDE NACHT - DOOR DE GESTAAG VALLENDE IJSK
DOORWEEKT - ERGENS BEGON EEN WEKKERKLOK TWAALF SL
ZIJN NATTE SIGARET UIT EN BESLOOT ZICH OP ILLEGALE M
EEN KLOOTZAK ETS MET- MET EEN MES NAAR ZIJN LAARS TR
HIJ STAAN OM ZIJN OGEN AAN HET JUSTER TE LATEN WE
DE DEUR TEGENOVER HEM VOERDE JONGE TWIJFELD NA
DRUKTE HIJ DE KLINK OMLAAG EN GL

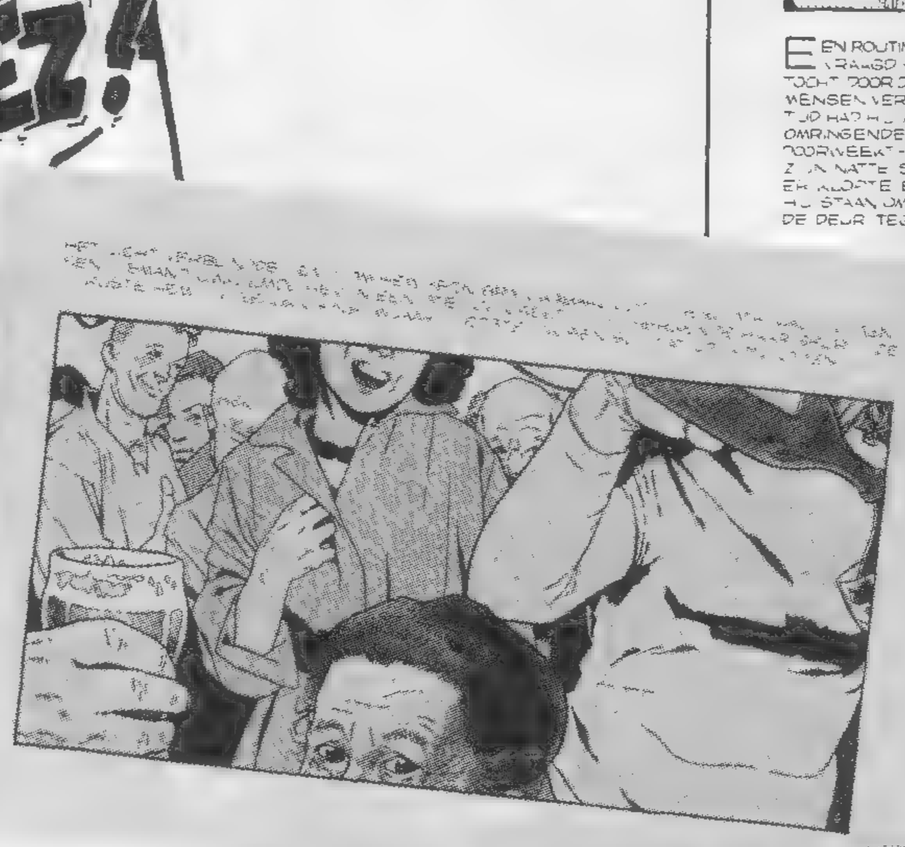

Pieter van Oudheusden

Michel Beitume

Gerard Leever

René Sterne

Eric Heuvel

D WAS HAD HIJ DUBBEL TAREF GE-
GD OP HAAR SCHIJNBAAR DOELLOZE
LE HIER IN DEZE VAN GOD EN ALLE
N - ZE HAD EEN SLEUTEL - NOG AL-
HET PAND BLEEF DUISTER ALS DE
OUDE REGEN WAS HIJ TOT OP HET BOT
AGEN AF TE TELLEN - HIJ TRAPTE
IJZE TOEGANG TE VERSCHAFFEN -
TE HIJ EEN RUIT IN - EVEN BLEEF
NEN - HIJ STOND IN EEN KEUKEN,
R DE WOONKAMER - VOORZICHT G
PTE NAAR BINNEN -

Merezette

Steven de Rie

Hugo Pratt

Inktvis-Prutduktie

PRULLENBAK

Bij Les Humanoïdes Associés verscheen een herdruk van **Partie de chasse (De jacht)** van Bilal en Christin. Het boek heeft een nieuwe omslagtekening en bevat een nawoord door Christin. Dat nawoord is door Bilal geïllustreerd met 15 tekeningen. De ontwikkelingen in het Oostblok hebben van *De jacht* inmiddels een historische roman gemaakt. In het nawoord laat Christin een van de partijbonzen uit het album, Günther Schütz, aan het woord over de huidige situatie. Het groepje communisten komt nog eenmaal bijeen... PvG

Jean-Luc Salan & Recule Mahan
"De schaduw van het kruis"

Toen **Jet** op de markt verscheen, besloot de redaktie om maar gelijk een tekenwedstrijd uit te schrijven. Een verstandig besluit voor een blad dat zich als doel stelt aanstormend Europees talent een kans te geven. De jury heeft inmiddels haar keuze kunnen maken en in Jet nummer 8 staan dan ook de inzendingen van de drie prijswinnaars. De eerste prijs ging naar de heren Jean-Luc Salan, Récule Mahan en Olivier Hagen. Deze drie hadden een fantasy-verhaal met Arthur-thema geschreven. Het is een goed verhaal maar nog beter zijn de tekeningen, in een stijl die doet denken aan de verhalen van Marvano, die destijds in de Robbedoes-plus albums zijn gepubliceerd. Het geheel ziet er professioneel uit en het is dan ook te hopen dat deze drie meer van zich zullen laten horen. Hetzelfde geldt voor Paul Burton die de tweede prijs in de wacht sleepte, met een verhaal over een gezin dat erg aan de Suikerbuiks (Binet) doet denken. Burton tekent in een geheel eigen stijl, heeft veel gevoel voor camerastandpunten en deelt zijn pagina's mooi in. De derde prijs ging naar Denis Cadec, een iets mindere belofte, die een verhaal maakte dat zich afspeelt in de Griekse Oudheid. Zijn tekeningen zijn wel verzorgd, maar anatomisch onjuist. Vooral gezichten hebben te lijden onder verkeerde verhoudingen. ss

Paul Burton, "When the sun shines"

De **Wordt Vervolgd Index** is, tot intense vreugde van onze boekhouder, in beperkte oplage weer leverbaar. De keren dat de stakker het geld van geïnteresseerden weer terug moest storten omdat de index niet meer leverbaar was, zijn zelfs op een Chinees telraam niet meer bij te houden. "*Die index erin, of ik eruit!*", dreigde hij met blauwe vingers boven een leeggeschreven boekje Girokaarten. Vandaar dus. In de index staan alle strips uit de 97 WV-nummers en het Extra-nummer alfabetisch gerangschikt op auteursnaam. Vervolgens worden in 'chronologische' volgorde de verhaaltitels genoemd, met daarachter het totale aantal pagina's, eventueel met de vermelding kl(kleur) of sk(steunkleur). Daarna cursief het nummer van de WV en de pagina's in dat nummer waar de betreffende aflevering te vinden is. De voorplaat wordt alleen vermeld wanneer het geen vergroot plaatje betreft. Afsluitend wordt vermeld bij welke uitgever en onder welke titel het album is verschenen. Tevens zijn alle artikelen, rubrieken en recensies in alfabetische volgorde gerangschikt.
De index bevat bovendien een aantal ongepubliceerde **Pinguins**-stroken van Bert van der Meij die ook de prachtige cover tekende.
De WV-Index is te bestellen door *f*5,00 over te maken op Postbankgiro 3253937 ten name van St. Zet. El te Arnhem.
Zolang de voorraad strekt! ML

Over uitgeverij **Dupuis** Is weer het een en ander te melden. Om te beginnen is Will overgestapt naar een meer volwassen genre en is daarom gestopt met *Baard en Kale* (Sikorsky zal deze reeks overnemen). Blijkbaar rekent Will *Isabel* ook bij de volwassen strips, want van deze reeks, die eigenlijk al opgegeven was, is een nieuw verhaal gemaakt. Het heet *'Bolle Maan'* en de voorpublikatie is onlangs van start gegaan. Nieuwe albums zijn te verwachten van Wasterlain, van wie dit jaar zowel een *Dokter Zwitser* als een *Sarah Spits* moet verschijnen. Bercovici (*Vrouwen in het wit*) is zelfs met een geheel nieuwe reeks bezig. De naam bedraagt *Grand Panic Circus* en het eerste album zal *'Jongleert, oud gedaan'* heten en is in februari te verwachten. Tenslotte zijn er nog twee 'complots' te melden. Het eerste betreft een samenwerking tussen de auteurs Tome en Berthet. Zij zijn bezig met *'De weg naar Selma'*. Wat het precies gaat worden is nog niet helemaal bekend, maar de bedoeling is dat het dit jaar nog in de winkel komt te liggen. Ook Hausman en Yann hebben de handen in elkaar geslagen. Dit projekt zit echter nog in de beginfase en meer dan dat het een volwassen verhaal moet worden is er nog niet van te melden. ss

MODERN LEVEN

Ben Jansen

Het grootste Duitse stripfestival in Erlangen is weer achter de rug. Zo'n 50000 mensen passeerden de kassa van dit twee-jaarlijkse gebeuren en waren getuigen van de uitreiking van de **Max & Moritz-Prijs**. Tot beste Duitse tekenaar werd tegen alle verwachting in niet Ralf König gekozen (zijn *Killerkondoom* verschijnt binnenkort bij Sherpa), maar de in Nederland nog onbekende Gerhard Seyfried. Art Spiegelman werd vereerd met de Speciale Prijs en *Calvin & Hobbes* (Bill Waterson) werd bekroond als Beste Internationale Strip. In de kategorie Beste Duitstalige Publikatie werden er (evenals in 1986) vier prijzen uitgereikt: *De kronieken van de onlogica* (Prado), *Watchmen* (Moore/Gibbons), de *Tardi-uitgaven* van Edition Moderne en het stripblad *Boxer* deelden de eer. ML

De tijd dat je geen stripzaak, speelgoedwinkel of bioscoop in kon lopen en de radio en teevee niet aan kon zetten zonder dat het je blauw voor ogen werd is gelukkig voorbij. "*Maar er moet toch ergens nog wat poen te smurfen zijn*", moet de Geld Smurf (lees: de zoon van Peyo en direkteur van Cartoon Creations) gedacht hebben. En jawel, de blauwe schatjes hadden nog geen eigen blad! Met de nadruk op de verleden tijd, want het door Cartoon Creations geproduceerde maandblad is de wereld aan het besmurfen. Big balloon presenteerde december j.l. het eerste Nederlandstalige nummer van **De Smurfen**. En het moet gezegd worden: voor de Smurfjunks van 4-9 jaar is het een alleraardigst, goed uitgegeven blad vol strips, puzzels, leerzame pagina's, enz. De Smurfen kost *f*2,95/55Bfr. ML

Attentie! Attentie!
De redaktie van dit blad zoekt met spoed de verblijfplaats van H. Veerman. Het laatst ontvangen levensteken van voornoemde persoon is op een, tot nog toe onduidelijke wijze in een eveneens onduidelijke prullenbak verdwenen. H. Veerman, of derden die op de hoogte zijn van zijn/haar verblijfplaats, wordt verzocht zo spoedig mogelijk contact op te nemen met de redaktie van dit blad. Wij danken u voor uw medewerking.
Einde opsporingsbericht.

Regisseur **David Lynch** (Wild at Heart, Blue Velvet, Twin Peaks), blijkt meerdere talenten te bezitten. Hij maakt namelijk al zeven jaar lang *The Angriest Dog in the World*, een strip die verschijnt in een aantal alternatieve Amerikaanse weekbladen.
De strip bestaat altijd uit hetzelfde inleidinkje en dezelfde vier plaatjes, van een grommende hond, vastgebonden in een tuin. De enige afwisseling bestaat uit de door een raam komende dialogen. Volgens lynch kwam de strip voort uit een fascinatie voor echte woede. Een redacteur van de *L.A. Reader* vindt de grappen *'really pretty dreadful. But they're still fun.'*

Lokale, onafhankelijke, reclamevrije radio is iets dat maar weinig Nederlandse plaatsen gegund is. Lokale, onafhankelijke, reclamevrije radio met een wekelijks uurtje over strips is in Nederland al helemaal onbekend. Zo niet in Leuven, waar iedere donderdagavond tussen 8 en 9 uur **Het besloten land** wordt uitgezonden op de Leuvense lokale radio Scorpio, FM 106. Bart Pinceel en Erik Lesire, de redakteuren van het programma, trakteren hun luisteraars wekelijks op stripbesprekingen, -nieuwtjes, -interviews, de top 10 van de best verkopende albums, de top 5 van de beste albums (of ze nou verkopen of niet) en tot hoorspel omgebouwde stripscènes. Dat beide redakteuren niet alleen hun oortjes gespitst hebben, maar bovendien hun ogen niet in hun zak hebben zitten bewezen zij door ons een aflevering van de krantenversie van Suske en Wiskes **De woeste wespen** (De Standaard 25-05-87) op te sturen. Blijkbaar ligt het werktempo in de Studio vandersteen zó hoog dat tekenaars en stripfiguren er het hoofd bij verliezen. In de albumuitgave heeft de arme Barabas zijn eigen hoofd overigens wel weer teruggekregen. Bart en Erik wezen ons ook op twee tekenaars die zo goed als **identiek werk** hebben afgeleverd. Of de een heeft de ander gekopieerd, óf beiden hebben dezelfde dokumentatiebron gebruikt. Wie zal het zeggen? De hier afgebeelde haaien zijn afkomstig uit *De droom van de haai*, deel 1 (Schultheiss). Respektievelijk het eerste en het tweede plaatje van plaat twee. Weet jij wie exact dezelfde haaien heeft getekend? ML

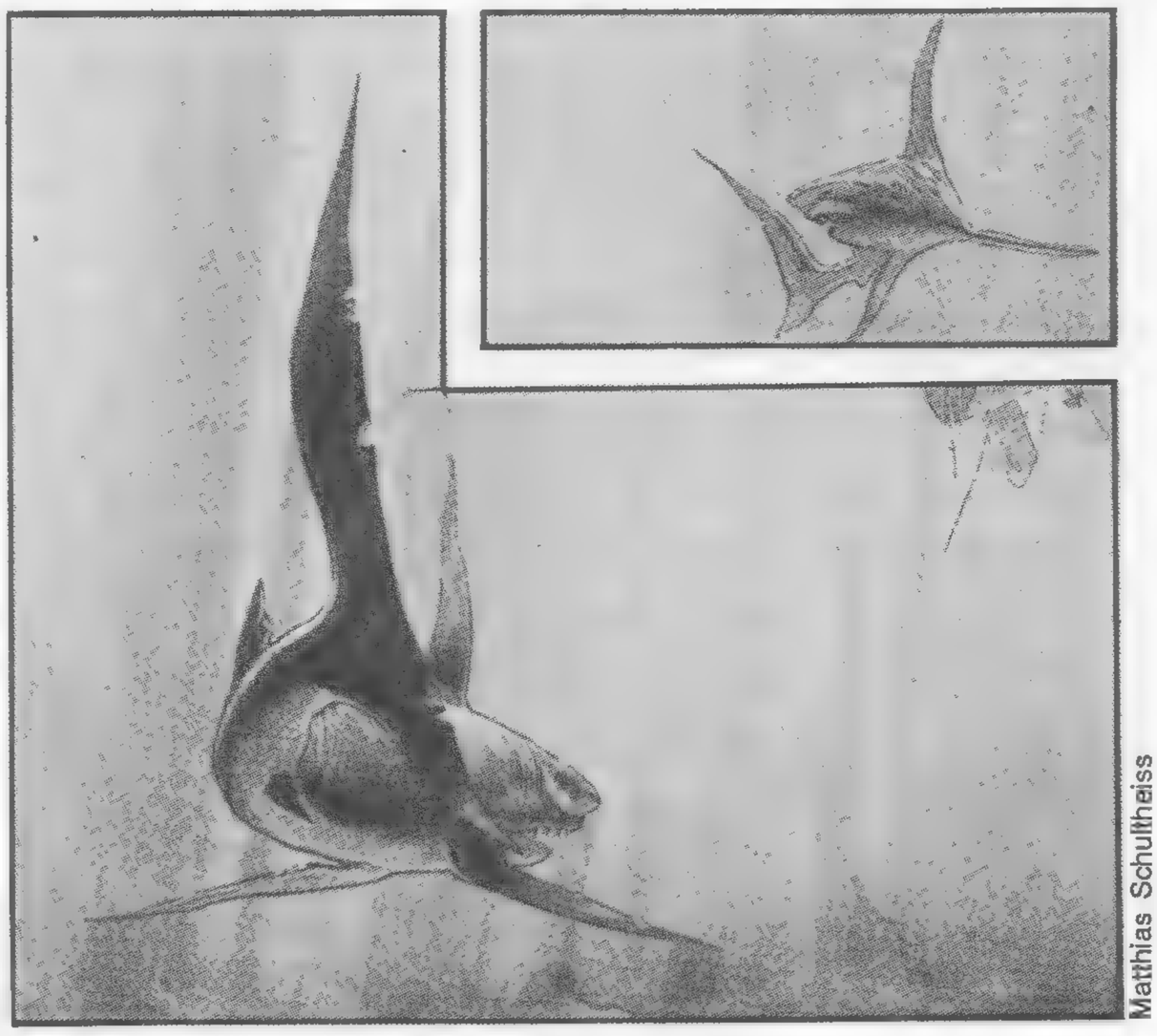

Als bekroning van 10 jaar hard werken geeft 't Vlaams Stripcentrum een eenmalige integrale heruitgave van het Suske en Wiske-verhaal **De Ringelingschat** uit. Het verhaal uit 1951 wordt met de verduitste tekst die in de kranten van toen gewoon was, uitgegeven. De oplage is beperkt tot 400 genummerde exemplaren en elk album gaat vergezeld van een mapje met twee kleurprenten. De jubileumuitgave kost ƒ110,00/1895 Bfr. en is te bestellen bij 't Vlaams stripcentrum, Letterkundestraat 139, 2610 Wilrijk (B). Tel. 03/231.65.32. ML

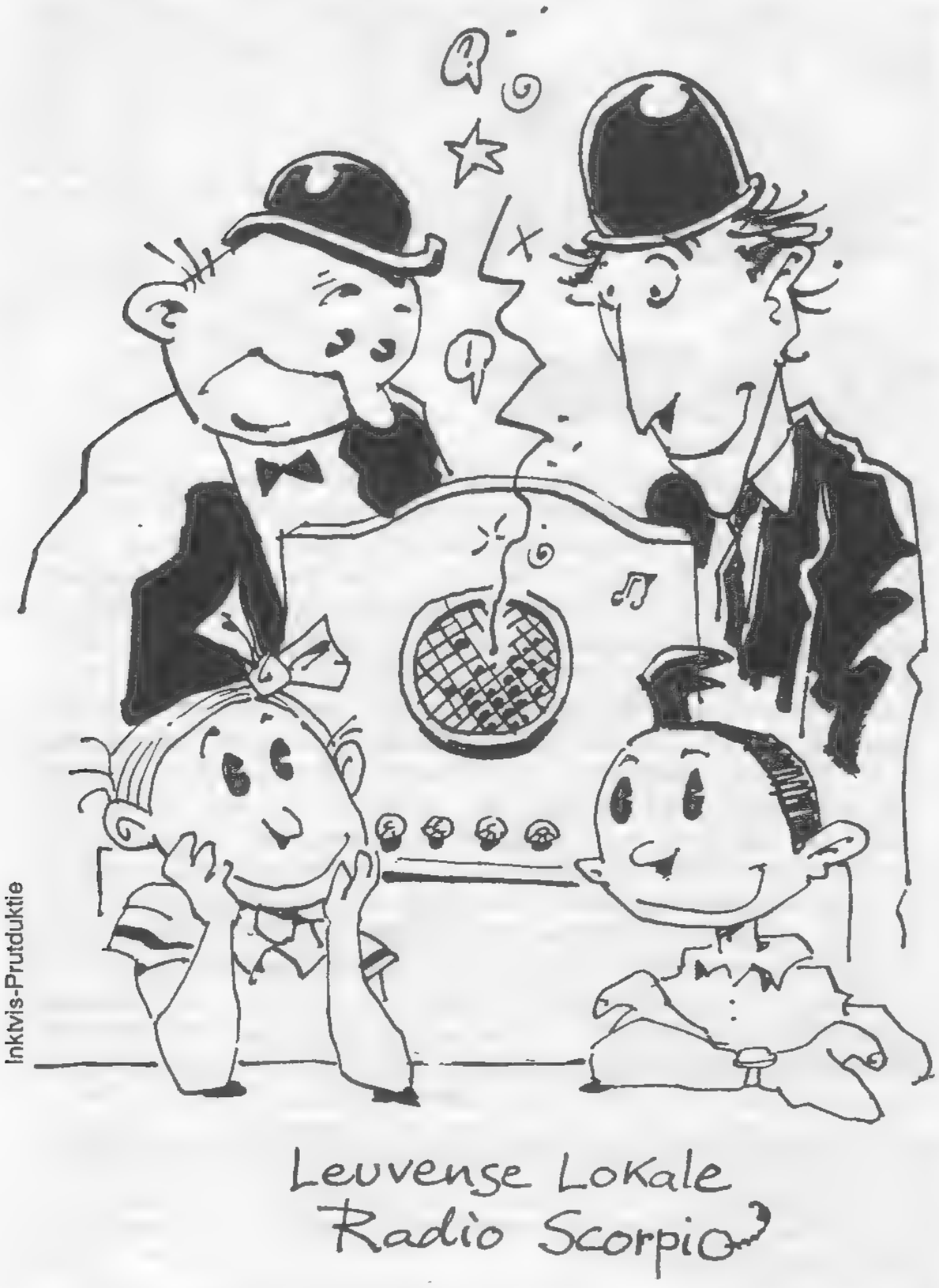

Inktvis-Prutduktie

Als Barney in *Besame Mucho* (Loustal/Paringaux) in het licht van een bleke spot zijn saxofoon aan zijn mond zet om een spiraal van dromerige klanken in het duister los te laten, heb ik de neiging om naar de CD-speler te rennen. Maar wat ik ook probeer; ik krijg het album er met de beste wil van de wereld niet in! Cosey geeft ons sinds jaar en dag op de achterkant van zijn *Jonathan*-albums steeds de titels van muziekstukken die aansluiten bij de sfeer in het album. En verleden jaar werden de kopers van de luxe-editie van *Nachttaxi (Schultheiss)* vergast op een schijf vinyl met daarop speciaal voor dit album gecomponeerde muziek. Strips en muziek. Steeds weer wordt er geprobeerd om die twee te integreren. Het Franse NATO-label (what's in a name?) heeft nu een dubbel-CD uitgebracht met de **bandes originals du journal de Spirou**. De soundtrack van Robbedoes, dus. Musici van naam vertolken o.a. Robbedoes en Kwabbernoot op klarinet, Jerry Spring op gitaar en Guust op de flaterfoon.
Een stuk minder kunstmatig zijn het bij Art Moderne uitgegeven boek en CD **Parijs, dag en nacht** van Ferrandez en Razol. Paul, saxofonist in een jazz-kwartet, zwerft dag en nacht dromend door Parijs. Op zijn door muziek begeleide tocht ontmoet hij achtereenvolgens een merkwaardige inbreker, een Russische agent, een mooie jonge vrouw, een verliefd stelletje en zijn oude muziekleraar voor hij, diep in de nacht, in zijn kwartet ontsnapt aan een wereld die beslist te ingewikkeld voor hem is. De koppeling van de CD aan het boek (deels strip, deels geïllustreerd verhaal, 25x22 cm, 44 pag.) is in dit geval niet geforceerd omdat beide auteurs tevens jazz-musicus zijn. Ferrandez (contrabas) en Razol (sopraan- en tenorsaxofoon) worden bijgestaan door Vinet (piano) en Penant (drums). De titels van de muziekstukken corresponderen met de 11 hoofdstukken van het boek. *Parijs, dag en nacht* kost ƒ89,50 en is verkrijgbaar in verschillende strip- en muziekzaken. Meer informatie bij Art Moderne, tel. 020-833934. ML

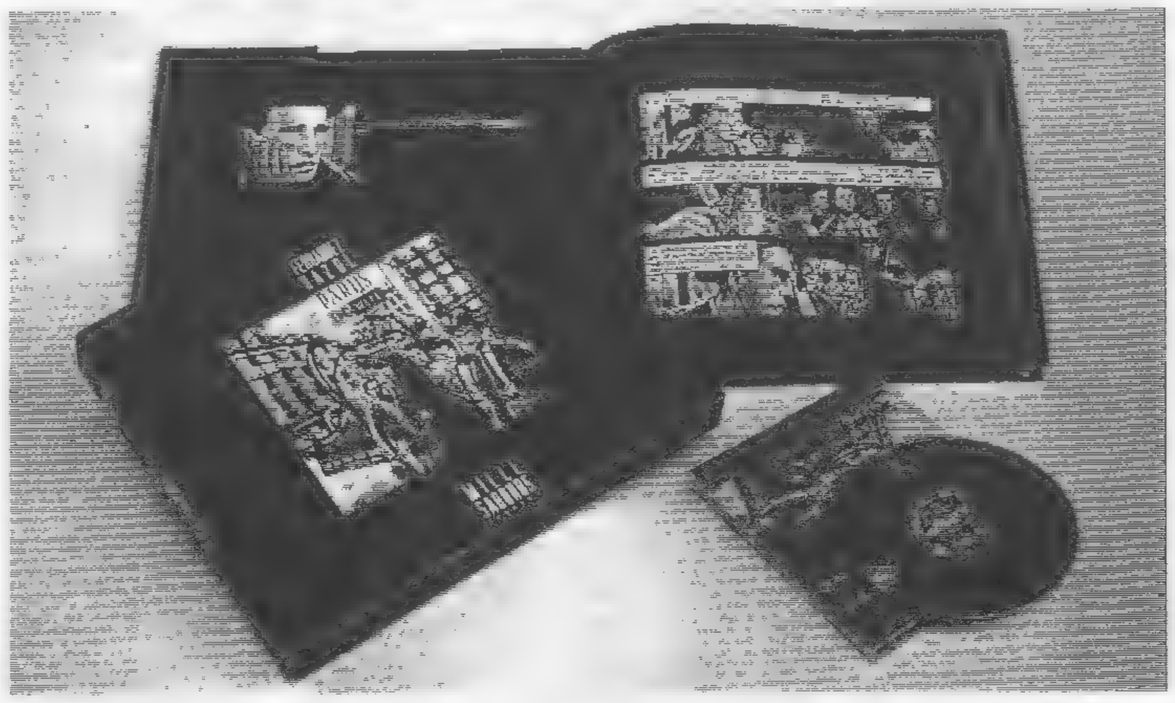

Het **Sjors & Sjimmie Stripblad** maakt eind februari even plaats voor het **Sjors & Sjimmie Cowboyblad** en viert zo de voorpublikatie van *Arizona Love*, de nieuwe *Blueberry*. Naast een cover van Giraud en een drie pagina's tellende introduktie op het nieuwe verhaal worden 8 pagina's van de in totaal 56 platen voorgepubliceerd. De rest wordt je in porties van 6 pagina's opgediend. Smakelijk eten! Het album, dat ongeveer halverwege dit jaar bij Big balloon verschijnt, is weer als vanouds getekend door Giraud, die na de dood van Charlier ook de tweede helft van het scenario voor zijn rekening heeft genomen. In nummer 5 start *De Sjih*, het nieuwe avontuur van *De Partners*. De titel duidt op het hoofd van de Yakuza, de Japanse variant van de Maffia. Dat Carry Brugman nog steeds niet behoorlijk kan tekenen schijnt, gezien de populariteit van de strip, niemand te interesseren. Nummer 6 bevat eindelijk weer eens een 8-pagina-verhaal van *Soeperman* (Uilenbroek/Ritstier). De strip doet het in het land van Kohl overigens heel goed. Men is daar al aan het derde album toe. Eentje meer dus dan in eigen land! De veel bejubelde terugkeer van *Agent 327* is op een behoorlijke zeperd uitgelopen. Volgens de redaktie "*blijft Martin het proberen, maar het blijft nog onduidelijk of hij het verhaal af zal maken*". Gegarandeerd zeker is echter wel dat het nieuwe *Storm*-verhaal later dit jaar voorgepubliceerd zal worden. ML

A THOUSAND GUILDERS?! GOOD GRIEF THIS DAMNED PETROL'S EXPENSIVE!
I'M NOT GOING TO TAKE IT. I WANT NOTHING MORE TO DO WITH THIS PURCHASE!
Theo van de Boogaard

Dat de redaktie van jullie onvolprezen blad ook niet alles weet bleek weer eens toen **Theo van den Boogaard** zijn nieuwjaarswensen vergezeld deed gaan van de mededeling dat het KLM Inflight Magazine Holland Herald (een soort *tussen de rails* van het luchtruim) al enige jaren stroken van *Sjef van Oekel* publiceert. Via onze nationale trots (sorry, maar wij moeten ook aan onze bankrekening denken) verovert Sjef als Mr. Ponsford de wereld. Wie weet wie er op deze manier kennis maakt met onze andere nationale trots (mogen wij nogmaals even vangen?) en waar dat toe kan leiden? ML

Kort Amerikaans

Ton Vanderwheels

Zo'n twintig, dertig jaar geleden verschenen er in Nederland al vertalingen van Amerikaanse comics. Het tekenwerk was toen meestal niet veel soeps. Nu lette ik daar in die tijd niet zo op, maar toch was er een strip die me opviel door de fraai verzorgde tekeningen. Dat was *Magnus*, een strip over een science-fictionheld die de mensheid in een futuristische wereld tegen allerlei robotbedreigingen verdedigde. Omdat de strip niet gesigneerd was, kwam ik er pas jaren later, toen de serie al lang gestopt was, achter dat deze verhalen werden verzorgd door Russ Manning. Anno 1991 komt Valiant met een nieuwe *Magnus*-serie, die duidelijk is geïnspireerd op het werk van Manning. Geschreven door Jim Shooter, getekend door Art Nichols en Bob Layton. Waarschijnlijk is de nieuwe serie voor velen de welkome terugkeer van een stukje jeugdsentiment en voor de rest zou het gewoon een interessante strip kunnen zijn. $1.75 voor 32 pagina's in kleur.

De nieuwe "Magnus, robot fighter" door Art Nichols en Bob Layton

Verder verschijnt bij Kitchen Sink *Curse Of The Moleman* van Charles Burns. Charles Burns is een van de belangrijkste "alternatieve" tekenaars van Amerika, wiens werk in bladen als Raw, Blab! en Heavy Metal verschijnt. *Curse Of The Moleman* is een verhaal over Tony, een jongen die in gedachten in de wereld van B-films en strips leeft. In zijn fantasiewereld ziet hij hoe de molmensen hun gruweldaden bedrijven, terwijl de echte misdaad bij de buurman plaats vindt, die zijn vrouw mishandelt. $4.95 voor 32 pagina's in kleur.

Bij Marvels groepen "X"-superhelden zal nogal wat gaan veranderen. Om te beginnen houdt *New Mutants* op met verschijnen na nummer 100. Omdat de New Mutants nu volwassen zijn, krijgt het team een nieuwe naam en zal dus binnenkort *X-force nr. 1* het licht zien, geschreven en getekend door Rob Liefield. Verder zal er naast *Uncanny X-men* een nieuwe titel gaan verschijnen: *X-men* (net als *Amazing Spiderman* nu naast *Spiderman* verschijnt). De Uncanny X-men zullen bestaan uit het huidige team, terwijl de X-men zullen worden gekozen uit de leden van de oude X-men (het huidige X-factor) onder leiding van professor Xavier. Chris Claremont zal beide series gaan schrijven. Whilie Portatio zal de *Uncanny X-men* tekenen en Jim Lee de *X-men*. Dit houdt natuurlijk ook in dat X-factor met het reserve assortiment mutanten moet worden opgevuld en dus een nieuwe samenstelling krijgt. Het is te hopen dat dit gecompliceerde gedoe voor u nog te volgen is.

De miniserie *Dragonflight* is een stripversie van de bekende *Dragonriders of Pern*-fantasyverhalen van Anne McCaffrey. Hoofdpersoon van de serie is Lessa, die als enige overlevende van haar adelijke familie haar rechten opeist als berijdster van de koninginnedraak, maar daardoor ook gedwongen wordt de redster van haar wereld te worden. De tekeningen van deze serie zullen worden verzorgd door Sela Dowling (geïnkt door Cynthia Martin). Sela Dowling is nog niet bekend van grote stripprojecten, maar portfolio's als *Dragons* en korte stripverhalen (bijv. *Pathways to fantasy*) doen vermoeden dat deze serie een lust voor het oog zal gaan worden. Vier delen van 48 pagina's in kleur voor $4.95 elk bij Eclipse.

Bij Dark Horse verschijnen weer wat leuke dingen. In de eerste plaats is er de nieuwe *Indiana Jones*-serie. De belevenissen van deze bekende avonturier worden verzorgd door schrijver William Messner-Loebs, Dan Berry (*Flash Gordon*) en Karl Kesel (o.m. inkter van *Worlds Finest*). In de tweede plaats komt er een nieuwe *Predator*-miniserie. De mensenjagende buitenaardse wezens gaan dit keer in het niet meer zo heel Wilde Westen jagen op Indianen. Heel begrijpelijk, tenslotte jagen aardse jagers ook het liefst op zeldzame en bedreigde soorten. Tenslotte viert Dark Horse zal zijn vijfjarig bestaan met de *Dark Horse Presents Fifth Aniversary Special*. Voor $9,95 krijgt de lezer een boek van 112 pagina's met strips als *Aliens, Give me liberty, Black Cross* en *Concrete* en tekenaars als Frank Miller, Dave Gibbons, Paul Chadwick en Matt Wagner, om de hoogtepunten maar eens te noemen.

Voor de fans van Will Eisner, de schepper van de klassieke krantenstrip *The Spirit*, moet het een groot genoegen zijn dat Kitchen Sink heeft besloten te komen tot een heruitgave van *Baseball Comics*, een comic uit 1949 waarvan maar een nummer is verschenen. Hoofdmoot van de comic vormt het verhaal van Rube Rooky, een ruw supertalent op baseball-gebied op zijn weg naar de top. Een heerlijk nostalgisch verhaal waarin Eisner, in samenwerking met een groot aantal medewerkers uit zijn studio laat zien dat hij hij ook strips in een heel ander genre dan *The Spirit* aan kan. Verder bevat deze herdruk een ander baseball-verhaal uit de Eisner-studio's en enkele baseball-kaarten. $3.95 voor 32 pagina's in kleur.

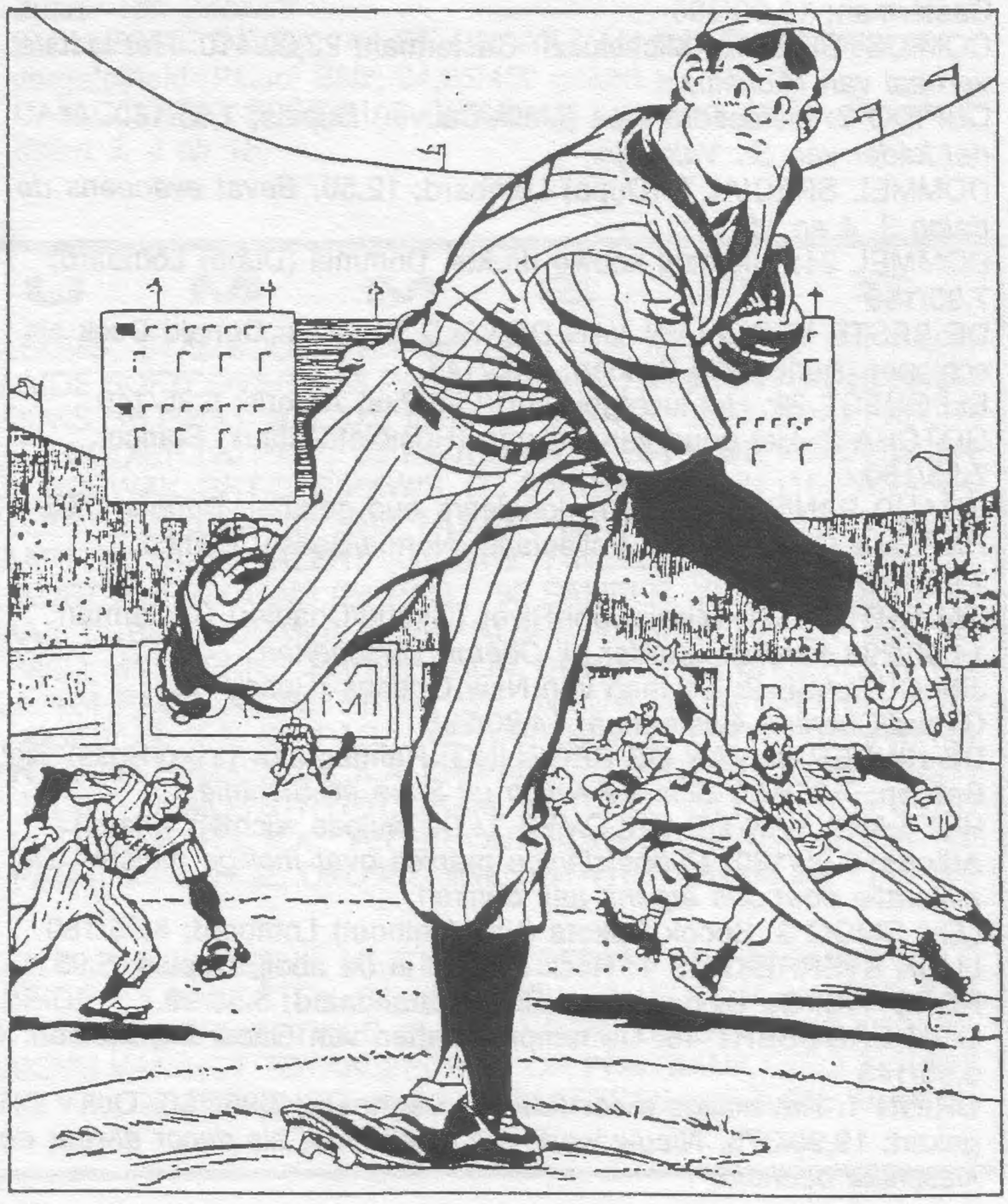

Will Eisners "Baseball Comics"

STRIPVOORSPELLING

De te verschijnen albums zijn gerangschikt naar de door de uitgevers opgegeven verschijningsdata. In werkelijkheid verschijnen ze echter vaak later. Achter elk album staat de prijs in Hfl/BFr. Het cursieve commentaar is van de ZozoLala-redaktie.

Te verschijnen in februari (week 6 t/m 9)

ALICE EN LEOPOLD 1: De grote witte olifant, Dupuis; 5,95
AXEL MOONSHINE: De zwerver van de kosmos (Ribera/Godard) Arboris; 8,95/180. *Opnieuw vertaald en bewerkt, aangevuld met achtergrondinformatie. Arboris gaat de hele reeks (her)uitgeven.*
AXEL MOONSHINE: De laatste rover (Ribera/Godard) Arboris; 8,95/180. *Nog niet eerder in het Nederlands verschenen. Prima initiatief van Arboris.*
BESSY NATUURKOMMANDO 21: Het wolvendorp (Broeckx) Standaard; 5,50/99
CASPER EN HOBBES 1 (Watterson) Big Balloon; 7,50/150. *Al maandenlang in de top tien van Amerika.*
CHARLY "SPOTLIGHT": Duivels speelgoed, Dupuis, 14,95
[COLLECTIE CONCORDE:] AQUABLUE 3 (Vatine/Cailleteau) Blitz; 24,95/450 gekart.
[COLLECTIE DELTA 15:] DECRESCENDO (Ptiluc) Blitz; 24,95/450 gekart.
[COLLECTIE KRONIEKEN 27:] FOC 1: De genadelozen (Bordes/Durand) Blitz; 24,95/450 gekart. *Donkere Middeleeuwen en science fiction. Is al eerder bij Oberon verschenen.*
[COLLECTIE KRONIEKEN 28:] FOC 2: De broederschap van de schandvlek (Bordes/Durand) Blitz; 24,95/450 gekart.
[COLLECTIE METRO 15:] JORDAN (Rossi/Makyo) Blitz; 24,95/450 gekart. *Psychologische thriller: het verhaal heeft weg van de film Flatliners.*
[COLLECTIE METRO 16:] HARDBOILED (Darrow/Miller) Blitz; 24,95/450. *Waanzinnige nachtmerries die in detail op papier zijn gezet. Worden drie delen. Aanrader.*
[COLLECTIE VERHALEN EN LEGENDEN:] OP ZOEK NAAR HET MEISJE MET HET GOUDEN HAAR (Bikel/Josset) Lombard; 21,50/390 gekart.
[COLLECTIE VERHALEN EN LEGENDEN:] HET VEEN VAN DE ANGST (Humblet) Lombard; 21,50/390 gekart. *Van de tekenaar van "Gotcha".*
[COLLECTIE VERHALEN EN LEGENDEN:] HET ZWAARD EN HET KRUIS (Delaby/Duval) Lombard; 21,50/390 gekart.
COMICS: NESTOR BURMA: Een kater vol lood (Tardi) Casterman; 19,90/398
COMICS: SIBERIË (Micheluzzi) Casterman; 22,90/410. *Het laatste verhaal van Micheluzzi.*
CUPIDO 2: Liefdesdrankjes (Malik/Cauvin) Dupuis; 7,95/160. *In het kader van St. Valentijn.*
DOMMEL SPECIAL 3 (Dupa) Lombard; 12,50. *Bevat eveneens de delen 3, 4 en 15.*
DOMMEL 24: Allemaal kouwe drukte, Dommel (Dupa) Lombard; 7,95/160
DE BESTE VERHALEN VAN DONALD DUCK 3: Donald Duck als schipper (Barks) Big Balloon; 6,95/145.
ELFQUEST 23: Het luchtgevecht (Pini/Pini) Arboris; 6,95/140
GOTCHA 2: Het goud van Salomo (Humblet/Dufaux) Blanco; 7,95/160
GRAND PANIC CIRCUS 1: Jongleert, oud gedaan, Dupuis; 5,95
HAZEL & OGAN 2: Het trollenland (Norma/Bosse) Blanco; 7,95/160
JIM CUTLASS 1: Mississippi River (Giraud/Charlier) Casterman; 14,90/298 *herdruk. Eerder bij Oberon verschenen.*
JIM CUTLASS 2: De man van New Orleans (Rossi, Giraud/Charlier) Casterman; 14,90/298
DE KINDEREN VAN DE REGELING: Reïntegrator (Yürg/Ross) Big Balloon; 7,95/150 *Science fiction uit Sjors en Sjimmie.*
HET LAND VAN DE GHLOMES 1: De wulpse wichten (Clave) Arboris; 8,95/180. *Dubbelzinnige grapjes over mollige meisjes. De alliteratie doet ons ergens aan denken.*
LOU SMOG 3: Spook Dakota (Van Linthout) Lombard; 8,95/180
LUUK STERREKERS 1: Rock en Roll in de abdij, Dupuis; 5,95
NERO 115: De Bibberballon (Sleen) Standaard; 5,50/99
OOM DAGOBERT 46: De tempelschatten van Gaos, Big Balloon; 6,95/145
ORION 1: Het heilige meer (Martin) Bagheera; 7,95/160. Ook gekart: 19,90/375. *Nieuw werk van Martin met als decor alweer de klassieke oudheid.*
PRINS VALIANT 49 (Murphy) Semic Junior; 7,95/160
ROBBEDOESALBUM 199, dupuis; 18,50
ROBERT EN BERTRAND 89: De terugkeer van Leonardo (Van Riet) Standaard; 5,50/99
DE RODE RIDDER 136: Sol Invictus (Verschuere) Standaard; 5,50/99
ROELTJE, Marsu prod.; 7,95/160
SPOETNIKA 2 (Bercovici) Marsu prod.; 7,95/160
SUSKE EN WISKE 227: Het witte wief (Vandersteen) Standaard; 5,50/99. *Of was het nou Het wulpse wicht? Hoe dan ook: S+W op de Veluwe.*
VOLLEDIGE WERKEN DEEL 21 (Toonder) Panda; 110,-- *Luxe uitgave. Het eerste deel van de integrale uitgave van de werken van Toonder!*
WARREN BROS: Stoney High en Freaky Beaky, Loempia; 9,95/190. *Twee bizarre figuren en een coffeeshop.*
WV-NOVELLEN: Dolores (Baltus/Schuiten, Peeters) Casterman; 23,90/430.

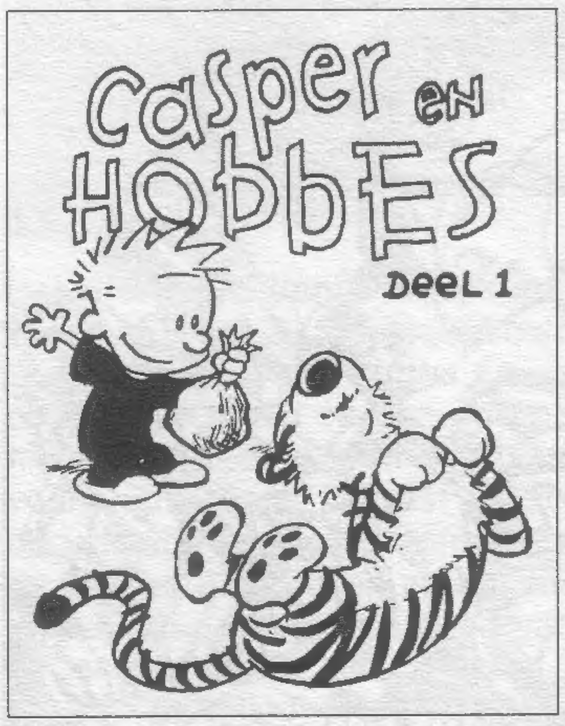

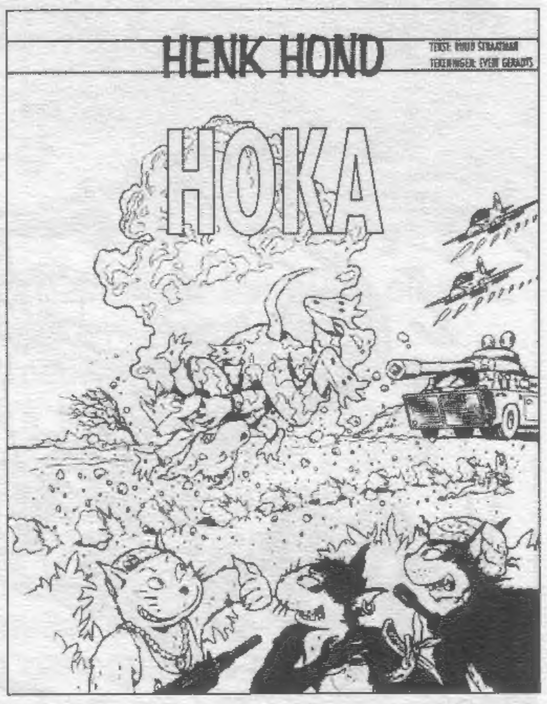

WV-NOVELLEN: Onschuldig (Warnauts/Raives) Casterman; 23,90/430. *Van de auteurs van Congo 40.*
ZWARTE KOFFIE: Het sexuele leven van Jan Bucquoy (Bucquoy/Vidon) Loempia; 16,90/295. *Zw-w. Gedrukt op veredeld kringloop-inpakpapier! Aanrader. Zie ook Laatste Oordeel.*

Te verschijnen in maart (week 10 t/m 13)

AGENT 421 9: Morgane Angel (Maltaite/Desberg) Dupuis; 7,95
ARYANNE 8 (Guillou/Terence, Smit) Loempia; 19,90/375
BAKELANDT 51: De man met de gouden handen (Leemans) Standaard; 5,95/110
[COLLECTIE BOEMERANG 12:] SAGA VAN DE WRAAK 1: Frederik (Sels/ Lekeu/Matton) Farao; 18,50/340 gekart.
[COLLECTIE BOEMERANG 14:] FULU 2: De dans der goden (Trillo/Risso) Farao; 18,50/340 gekart.
[COLLECTIE BOEMERANG 15:] LAGUNE 1: De abdij ter Duinen (Duvivier) Farao 18.50/340 gekart.
[COLLECTIE CODE:] GRIEZELVERHALEN 2: Het levende gouden beeld (Lepage/Pernin) Lombard; 7,95/160
[COLLECTIE COLT 2:] HET OOG VAN DE DUIVEL 1 (Couto) Farao; 24,95/450 gekart.
[COLLECTIE DELTA 18:] HET KRISTALLEN ZWAARD 2 (Crisse/Coupil) Blitz; 24,95/450 gekart. *Op zoek naar de meester van het Zicht.*
[COLLECTIE DELTA 20:] PETER PAN 1: London (Loisel) Blitz; 24,95/450 gekart. *Prachtig! En dan te bedenken dat er nog vier delen volgen. Van de tekenaar van de Tijdvogel.*
[COLLECTIE KRONIEKEN 24:] ZOELOELAND 3 (Ramaïoli/Durand) Blitz; 24,95/450 gekart.
[COLLECTIE KRONIEKEN 29:] DE RODE DWERG 1: De nacht van de verlossers (Bordes/Durand) Blitz; 24,95/450 gekart.
[COLLECTIE KRONOS 6:] DE ONTHOOFDE ARENDEN 3: De gulden sporen (Krahn/Pellerin) Farao; 18,50/340 gekart.
[COLLECTIE VERHALEN EN LEGENDEN:] DE GROT DER HERINNERING (Andreas) Lombard; 21,50/390 gekart. *Herdruk. Hij is er weer!*
[COLLECTIE VERHALEN EN LEGENDEN:] DE ONDERGANG VAN DE DAPPEREN (Tarrat, Giroud) Lombard; 21,50/390 gekart. *Over de 100-jarige oorlog.*

DAN COOPER 39: De gijzelaar (Weinberg) Dargaud; 7,95/160
DICK VAN BIL 1 (Schreurs) CIC; 14,95/298 Ook gekart. 29,90. *Uit de Nederlandse Penthouse.*
DONALD DUCK 5, Loeb; 5,95/99
DONALD DUCK POCKET 9: Donald Duck en de achtervolger, Big Balloon; 6,95/145 Herdruk.
EIKELS 1 (De Kort) CIC; 14,95/298. Zw-w. *Herdruk. Overigens verschijnen deze maand ook nog EIKELS 2 en 3!*
ERIK OF HET KLEIN INSECTENBOEK 2 (Yaack/Mormic) Standaard; 7,95/145
FRENCHY 3: Brooklyn Blues (Bucquoy/Sels) Loempia; 19,90/375 gekart.
GORILLA KRONIEKEN 2: De gorilla's van de president, Loempia; 19,90/375 gekart.
HENK HOND: Hoka (Geradts/Straatman) Big Balloon; 7,95/150. *Voor iedere dierenliefhebber: de strijd tussen honden en katten.*
JESSICA BLANDY 7 (Renaud/Dufaux) Novedi; 7,95/160
JOMMEKE 157 (Nys) Het Volk; 5,95/110
KAPITEIN ROB'S STORMACHTIGE LEVEN (Kuhn) Panda; 39,50 gekart. *Groot formaat. Onder meer: 21 onbekende Kapitein Rob-stroken*
KIEKEBOE 4,5,8 EN 11 (Merho) Standaard; 5,95/110 Herdrukken.
KIEKEBOE 49: De Medusa Stichting (Merho) Standaard; 5,95/110
KINDEREN VAN DE WIND 3: Handelspost Juda (Bourgeon) Big Balloon; 9,95/190 *Herdruk. Slappe kaften, sterke verhalen.*
KINDEREN VAN DE WIND 4: Het uur van de slang (Bourgeon) Big Balloon; 9,95/190. *Idem*
KLEPZEIKER SPECIAL (Schreurs) CIC; 15,90/315 *Herdruk. Gedeeltelijk in kleur.*
LOIC FRANCOEUR 4: Vier juwelen voor een geestverschijning (Capo) Lombard; 7,95/160
LUXEREEKS 23: Kronieken van de onlogica 2 (Prado) Arboris; 24,95/495 *Eerste deel werd gekozen als beste buitenlandse album 1990.*
MORBUS GRAVIS 3: Creatura/Druuna (Serpieri) Loempia; 21,90/395 gekart. *Door velen lang op gewacht?*
NEFRITI 3 (Bech) Loempia; 7,50/145
OBSESSIES: Op zoek naar Druuna (Serpieri) Loempia; 39,90/795 gekart. *Mooie tekeningen, walgelijke tekst.*
OLIVIER BLUNDER 38 (Greg) Dargaud; 7,95/160
PARDON LUL 1 (De Kort) CIC; 14,95/298 *zw-w. Herdruk. Ook deel 2 komt er deze maand aan.*
PARODIEREEKS 3: Isterix (diversen) Arboris; 7,95/160. *Ook Uderzo heeft zijn bijdrage aan dit album geleverd.*
PARTIZANEN 2: De strategie van de Duivel (Magnus) Loempia; 16,90/300.
POEZEKAT 2 (Macherot) Marsu prod.; 7,95/160
POP COMICS: BLOED (Janson, Bolton/Barker) Sherpa; 49,90/998. *Luxe-uitgave: boek 1 en 2 in één linnen band. 500 genummerde exemplaren.*
POP COMICS: Bloed 2 (Janson,Bolton/Barker) Sherpa; 19,90/398
ROBERT EN BERTRAND 9 EN 10 (Van Riet) Standaard; 5,50/99 *Herdrukken.*
ROSSO STENTON 3 (Micheluzzi) Loempia; 16,90/300 gekart. *Zw-w.*
SLAINE 2: De Vlammende speer (Bisley/Mills) Arboris; 8,95/180 Ook gekart. 16,95/340. *Tweede deel uit de gehoornde god-reeks*
SODA 3: Gij zult niet schieten (Warnant/Tome) Dupuis; 14,95
STAMGASTEN 17 (Toon) Land prod.; 8,95/180
STEFAN 4: Een papa eerste klas (Laudec/Cauvin) Dupuis; 7,95
STRIPTRIO SPECIAL 2 (DIVERSEN) Lombard; 12,50. *Bevat Wayne Thunder 1, Kapitein Rogers 1 en Tommy Riley 1.*
TOM TEMPO 4 (De Rop) Het Volk; 5,95/110
TORENS VAN SCHERMERWOUDE 7: William (Hermann) Arboris; 7,95/160 Ook gekart. 16,95/340
URBANUS 29: De slavin van Tollembeek (Linthout/Urbanus) Loempia; 5,95/99
USA-STRIPS 5 (Snoopy) EN 6 (Flippie Flink), Loeb; 4,95/89
VICTOR SACKVILLE 5: Moord op de theems (Carin/Rivière,Borile) Lombard; 8,95/180
VIVA ZAPAPA 2: Hondsdagen (De Smet) Lombard; 7,95/160
VUREN (Mattotti) Sherpa/Het Raadsel; 59,90/1198 gekart. *In linnen gebonden met stofomslag. Ook een luxe versie: 75 exemplaren met gesigneerde prent, 125,--. Volgens velen beste album van Mattotti.*
DE WEERWOLF (B. Loisel) Loempia; 21,90/395 gekart. *Niet de Loisel van de Tijdvogel.*
WONDERSLOFFEN VAN SJAKIE: Afpersing (Gillatt/Baker) Big Balloon; 6,75/145
YOKO TSUNO 18: De bannelingen van Kifa (Leloup) Dupuis; 7,95

Niet aangekondigd toch verschenen

[COLLECTIE BOEMERANG 16:] DE JAVA-MENS 1: De rebel (Gabrion) Farao; 18,50/340
[COLLECTIE COLT 1:] KANE: Dood met de blote hand (Celal) Farao; 18,50/340
[COLLECTIE DELTA 13:] DE DRAAK VAN MONS 1: Het geheugen in de modder (Ptiluc) Blitz; 24,95/450 gekart. *Van de auteur van Zeeziek*
[COLLECTIE DELTA 14:] DE DRAAK VAN MONS 2: Twijfel en vergetelheid (Ptiluc) Blitz; 24,95/450 gekart.
DAN COOPER SPECIAL 3 (Weinberg) Lombard; 12,50. *Bevat de delen 3, 4 en 15.*

O U D E N U M M E R S

1-2-3-4-5-6-7-8-9 UITVERKOCHT **10** STUDIO ARNHEM, LUXE ALBUMS, STAMBOOM VAN DE FRANSTALIGE STRIP (24 PAG.) **ZOZOLALA KLASSIEK** HERDRUK VAN DER NRS. 1 T/M 12 IN GELIJMDE SOFTCOVER (196 PAG.) **11-12-13-14-15-16-17-18-19-20-21-22-23-24-25-26-27-28-29** UITVERKOCHT **30** HISLAIRE, LOUISE BROOKS (16 PAG.) **30 LUXE** IDEM OP ZWAAR, GLANZEND PAPIER **31** MILTON CANIFF, STEVE CANYON-STRIP, DUITSE STRIPS, A. DEN DOOIER (20 PAG.) **32** RAVEN EN ROUFFA, DE VERDWENEN JUWELEN (28 PAG.) **33** WINDIG EN DE JONG, URGO - ZOON VAN FNIRWAK, BRT-STRIPKWIS, DE ONNOEMBAREN (16 PAG.) **34** UITVERKOCHT **35** PRATT, BRECCIA (24 PAG.) **36** FRANK MILLER, E.P. JACOBS, THE MUMMY (24 PAG.) **37** TIJDVOGEL, CRAENHALS, STRIP-TOP-100 ALLER TIJDEN, NIEUWJAARSKAARTEN, HET TALENT GIUSTO PINELLI (28 PAG.) **38** DE OVERLEVENDE (KRIGSTEIN), ANGOULEME, DORP IN DE RIVIER, KORT AMERIKAANS (24 PAG.) **39** SAMBER, YSLAIRE, DORP IN DE RIVIER, K.A. (24 PAG.) **40** UITVERKOCHT **40 BIS** SPECIAAL DUBBELNUMMER OVER ALBERTO BRECCIA EN BERNIE KRIGSTEIN, MET VAN BEIDE EEN KOMPLETE KORTE STRIP (44 PAG.) **41** STERNE, HARRY BALM, DORP IN DE RIVIER, K.A. (24 PAG.) **42** ERIC HEUVEL, STRIPKRITIEK, BLITZ, KAMAGURKA, K.A. (24 PAG.) **43** PETER DE WIT, NIEUWJAARSKAARTEN, K.A., STRIPLICHTPUNT '88 (20 PAG.) **44** GIARDINO, GRENOBLE 1989, MOEBIUS, K.A. (20 PAG.) **45** WATCHMEN, STRYPTOGRAM (24 PAG.) **46** HAUSMAN, JACOBS, K.A. (16 PAG.) **47** JULSING, STRYPTOGRAM-OPLOSSING, K.A. (24 PAG.) **48** BERTHET, ROMITA SR., K.A., WATCHMEN (20 PAG) **49** UITVERKOCHT **50** BOURGEON, LITTLE NEMO, STRYPTOGRAM, AKTUELE INFORMATIE OVER STRIPTEKENAARS, FELICITATIE-TEKENINGEN EN -STRIPS VAN 15 TEKENAARS, K.A., TELEFOONTOESTELTEKENSTIJLTEST (40 PAG.) **51** DAVE MCKEAN (20 PAG.) **52** MATTOTTI, CABANES (20 PAG.) **53** MUNOZ, OPLOSSINGEN STRYPTOGRAM EN TTTT (20 PAG.)

ALLE NOG LEVERBARE **OUDE NUMMERS** VAN ZOZOLALA KOSTEN F 2,50 PER STUK, MET UITZONDERING VAN **30 LUXE**, DIE F 3,50 KOST, EN **ZOZOLALA EXTRA40 BIS EN ZOZOLALA 50**, DIE BEIDE F 4,50 KOSTEN. DE KURSIEF VERMELDE NUMMERS ZIJN BIJNA UITVERKOCHT (MAXIMAAL 5 EXEMPLAREN). DE HERDRUK VAN DE EERSTE TWEE JAARGANGEN (**ZOZOLALA KLASSIEK**) KOST F 30,00. BESTELLEN IS ALLEEN MOGELIJK DOOR OVERMAKING VAN HET TOTAALBEDRAG OP POSTBANK GIRO 3253937 TEN NAME VAN STICHTING **ZET.EL** TE ARNHEM, MET VERMELDING VAN DE GEWENSTE NUMMERS. LEZERS IN BELGIE KUNNEN OOK BESTELLEN DOOR ONS EEN EUROCHEQUE TE STUREN.

JAN, JANS EN DE KINDEREN 20 (Kruis) Wiggers prod.; 7.95/160
KNUDDE 31: Knudde naar Dallas (Toon) Vrijbuiter; 6,95
MUIZENTHEATER (Van Dongen) Casterman; 22,90 *Zie ook Laatste Oordeel.*
PADEN VAN DE ROEM 3: Kermis in de hel (Bucquoy/Hulet) Glenat; 16,95
SAMBER 2: Ik weet dat je zult komen (Hislaire/Balac) Glenat; 24,95. *Zeer goed. Zie ook ZL 39!*
VERLICHTE MARKIEZIN 4: Het zwaard en de weegschaal (Lax/Cothias) Blitz; 24,95/395.
ZEVEN LEVENS VAN DE SPERWER 6: Duivelswerk (Juillard/Cothias) Glenat; 16,95.

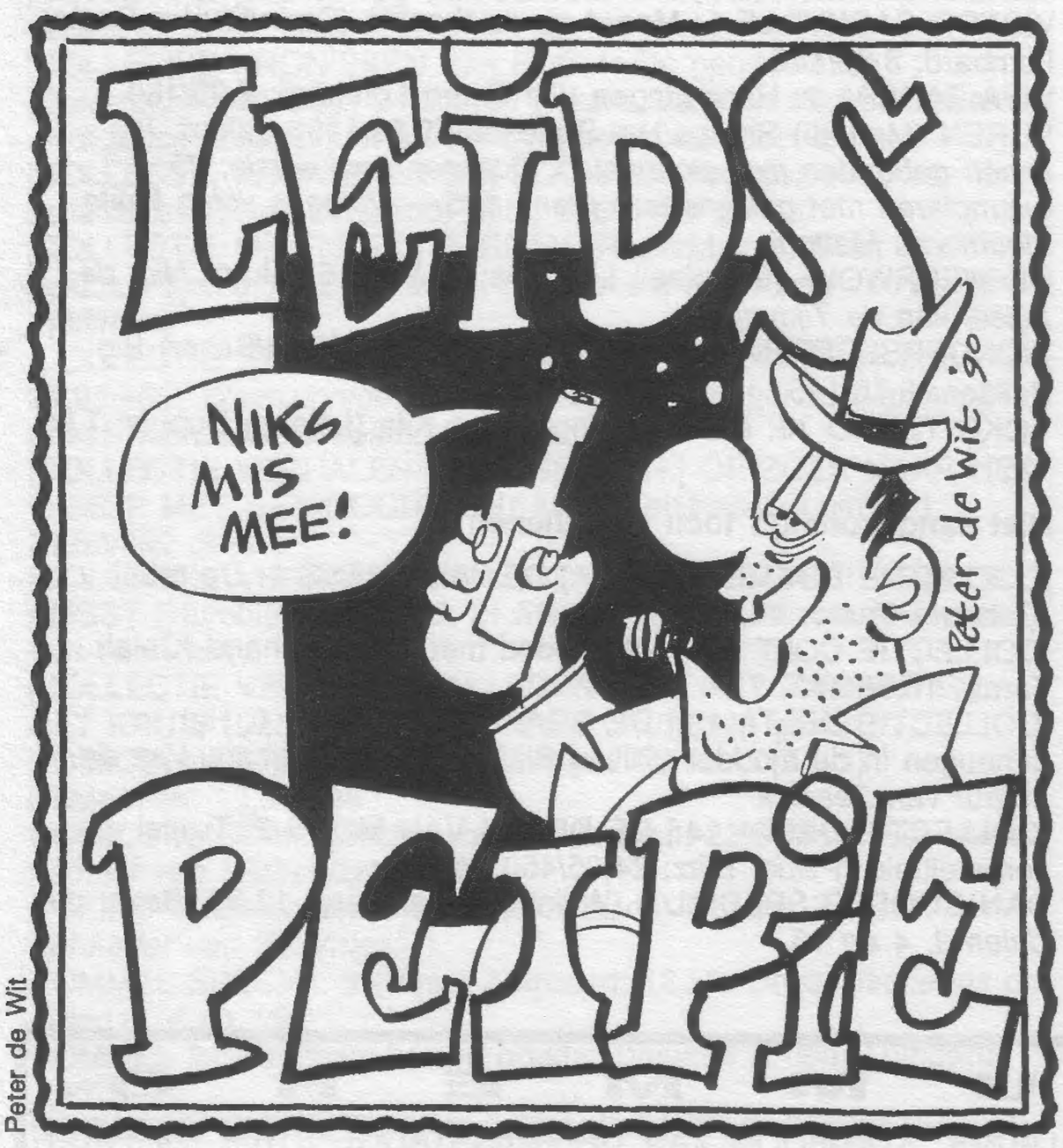

Peter de Wit

AGENDA

Van **8-11 mei** worden **De Pythische Spelen** gehouden. Eén van de onderdelen van dit cultureel studenten festival is het strip- en cartoontekenen. De tekeningen worden tijdens het festival tentoongesteld en een aantal zullen er in de festivalkrant en -gids worden gepubliceerd. Belangstellenden kunnen zich **vóór 1 maart** inschrijven en hun werk moet uiterlijk 8 april binnen zijn. De jury bestaat uit Hein de Kort, Peter van Dongen en Martijn Daalder. Inschrijven en meer informatie bij: Commissie Pythische Spelen in Enschede. Tel. 053-898006.

Op **zondag 10 maart** organiseren De Leidse Stripshop en De Zevensprong voor de zesde maal **De Leidse Stripdag**. Robert van der Kroft, Eric Schreurs, de mensen van Striptuur, Martin Lodewijk en Hanco Kolk zullen er hun strips signeren. Natuurlijk zijn er ook een veiling en een ruilbeurs (Tafels zijn te huur voor *f*5,00 per meter. Reserveren door het gewenste bedrag over te maken op bankrekening 8475.06.126 t.n.v. H. Edink, te Hillegom). De rage om een aantal bierflessen van een speciaal etiket te voorzien en te verkopen gaat ook aan Leiden niet voorbij. Het goddelijk nat zal in een oplage van 100 stuks met een door Peter de Wit ontworpen etiket te koop aan worden geboden. De Leidse Stripdag vindt plaats in Buurthuis 't Spoortje, Bernhardkade 40, in Leiden. Vanaf het station bereikbaar met de lijnen 13 en 14 van de NZH. De entree bedraagt één gulden voor kinderen en het dubbele voor volwassenen. De zaal gaat om 10.30 uur open en sluit om 16.00 uur. Meer informatie bij: 071-121802/220866.

Van **12 februari tot 14 maart** kun je in de Kunstruimte van Heerenveen terecht voor een expositie rondom **Franka**. Hoewel Henk Kuijpers zelf het woord "kunst" niet graag voor zijn strips gebruikt, is de opzet van deze expositie een relatie te leggen tussen strips en kunst. Naast originelen worden er ook afgeleiden als zeefdrukken, posters en schutbladen geëxposeerd. De Kunstruimte bevindt zich aan het Burgemeester Kuperusplein 49 in Heerenveen, tel. 05130-27477. De Kunstruimte is op donderdagmorgen, zaterdagmiddag, zondag en maandag gesloten.

Zaterdag 16 maart vindt er in **Brussel** een **stripcolloquium** plaats onder leiding van Pascal Lefèvre. In een poging om de theoretische benadering van het stripmedium wat minder pover te maken heeft de organisatie een aantal sprekers uitgenodigd. Philippe Marion zal een typologie voorstellen van de diverse grafische stijlen die men in de strip tegenkomt. Jan Baetens legt de theorie uit die de spanning tussen het vatten van een betekenis en het zien van de materiële aspecten van een object (bv. een striptekening) onderzoekt. Thierry Groensteen bespreekt de mogelijkheden van beschrijving door middel van stripbeelden. En tenslotte zal Sylvain Bouyer een kritische blik op de hedendaagse stripproduktie werpen en vaststellen dat veel stripmakers beelden uit ouder werk opnieuw gebruiken. Inschrijvingsformulieren en verdere informatie zijn verkrijgbaar bij: Pascal Lefèvre, Eikkapellaan 19, 3400 Landen in België.

KOLOFON

ZozoLala is een onafhankelijk stripinformatieblad, dat wordt uitgegeven door Stichting Zet.El te Arnhem. ZozoLala verschijnt zes keer per jaar en is gratis voor klanten van de op pagina 2 vermelde stripwinkels
FINANCIEN:
Postbank giro 3253937 en Amro Bank rekeningnr. 44.06.30.959ten name van Stichting Zet.El te Arnhem
ABONNEMENTEN:
Een jaarabonnement (6 nrs.) kost f 18,00, een abonnement voor twee jaar (12 nrs.) kost f 30,00. Beide zijn te verkrijgen door storting van het bedrag opbovenstaand giro- of bankrekeningnummer, met vermelding van:Abonnement ZL miv. nr.....
FOREIGN SUBSCRIPTIONS: F 18,00 (1 YEAR) OR F 30,00(2 YEARS) BY INTERNATIONAL MONEY ORDER PAYABLE TO ZET.EL, St. ANTONIELAAN 13, 6821 GA ARNHEM, HOLLAND
Druk: SSN Nijmegen
Afwerking: Van den Burg, Weurt
Oplage: 7000 ex.

REDAKTIE:
Carl Bieker, Mike Leenders
VORMGEVING EN OPMAAK:
Marije Bijl en Sigge Stegeman
VASTE MEDEWERKERS:
Michel Clessens, Paul van Gremberghen, Inktvis-Prutduktie, Peter Leysen, Bert van der Meij, Mat Schifferstein, Hedy Stegge en Kees Verhulst
Ton van de Wielen
MEDEWERKENDEN AAN DIT NUMMER:
Toon Dohmen, Thierry Grooensteen, Peter Kuipers, Daniël Torres en verder alle auteurs die ons een nieuwjaarskaart hebben opgestuurd.
© 1990
Het copyright voor de vormgeving, de artikelen en voor de strips en illustraties berust bij de auteurs en/of de betreffende uitgeverijen. Niets uit de inhoud van dit blad mag worden overgenomen of vermenigvuldigd zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever
REDAKTIEADRES: ST. ANTONIELAAN 13, 6821 GA ARNHEM, NL